

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

ПАСІЧНИК Юрій Вікторович

**Інструменти митного регулювання зовнішньої
торгівлі: сучасний стан та напрямки
вдосконалення в Україні / Instruments of Customs
Regulation of Foreign Trade: Current State and
Directions for Improvement in Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСм-21
Ю. В. Пасічник

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, В. І. Дмитрів

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ О. П. Кириленко

ТЕРНОПІЛЬ - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	6
1.1. Економічна сутність та роль митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності	6
1.2. Нормативно-правові та організаційно-управлінські аспекти митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні	16
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ	27
2.1. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі в Україні	
2.2. Моніторинг митно-тарифних обмежень у сучасній зовнішньоторговельній політиці України	36
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. ОРІЄНТИРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	46
3.1. Світовий досвід митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	46
3.2. Напрямки вдосконалення митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні	53
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64

ВСТУП

Актуальність теми. В останні роки розвитку України можна спостерігати трансформацію векторів зовнішньоекономічної політики та посилення ролі євроінтеграційних процесів. Глобальна економічна криза та військово-політична напруженість, торговельні блокади та війна в Україні разом із ризиками внутрішньої митної політики, зовнішніми загрозами економічній та національній безпеці обмежують фінансово-економічні ресурси, спричиняють нерівномірний розподіл між учасниками відносини. Така ситуація спонукає до активізації наукових досліджень у галузі дослідження питань митної справи та митного регулювання як індикаторів стабільності та фінансової безпеки національної економіки. За цих обставин гострою постає проблема удосконалення митних зборів і митного регулювання, яка є одним із пріоритетних у напрямі зміцнення економічних відносин з європейськими країнами та світом у цілому. Митно-тарифне регулювання, яке впливає на економічну безпеку, є засобом впливу на зовнішньоекономічну діяльність, з можливістю регулювання тарифних платежів, з одного боку, та реалізації фінансової функції тарифних платежів, з іншого. Враховуючи той контекст, що скорочення тарифного захисту є однією з умов Євросоюзу, посилюється потреба у дослідженні впливу таких змін на бюджетну та зовнішньоекономічну безпеку держави, а також на суспільний розвиток.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і методичних тенденцій розвитку та прагматичних засад регулювання зовнішньої торгівлі і діяльності митних органів в Україні зробили такі вчені та фахівці, як І. Бережнюк, О. Березовська, А. Войцещук, С. Головнєв, А. Крисоватий, М. Левко, П. Пашко, Г. Свириденко, О. Сторожук, С. Шевчук, В. Сабадаш, О. Дяченко, К. Плахотна, Є. Бондаренко, І. Гуцул, І. Карамбович, В. Єдинак та багато інших. Зусиллями означених науковців і дослідників (практиків) сформовано наукову базу для проведення наукових досліджень у визначеній сфері.

Проблематика ефективного використання митно-тарифних інструментів як регуляторів зовнішньоторговельних відносин України на сучасному етапі набуває нового змісту. Тому виникає потреба в наукових пошуках, зокрема в моніторингу сучасних домінант розвитку зовнішньої торгівлі та ідентифікації чинників, що впливають на неї у тактичній та стратегічній перспективі. Важливо імплементувати новітні підходи та зарубіжний досвід в контексті стабілізації митної політики України у фокусі здійснення дієвих процедур митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ефективності митно-тарифного регулювання в Україні, спрямованого на захист національних інтересів у період інтенсифікації міжнародних інтеграційних процесів та військових викликів перед Україною.

Об'єктом даного дослідження є митно-тарифне регулювання зовнішньої торгівлі.

Предметом дослідження є механізм використання інструментів митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в сучасних умовах.

Виходячи із мети, основними **завданнями** роботи є:

- Визначити економічну сутність та роль митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності;
- Висвітлити нормативно-правові та організаційно-управлінські аспекти митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні;
- Здійснити компаративний аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі в Україні;
- Провести моніторинг митно-тарифних обмежень у сучасній зовнішньоторговельній політиці України;
- Дослідити світовий досвід митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- Окреслити та згрупувати напрямки вдосконалення митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.

Методи дослідження. Методичною базою випускної кваліфікаційної роботи є сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження, а саме: діалектичний підхід та системний аналіз, метод конструювання, порівняння, аналізу та синтезу, дедукції та індукції тощо.

Інформаційною базою дослідження є посібники, монографії, статті та інші наукові праці, які присвячені дослідженню питань митного регулювання зовнішньої торгівлі, а також звітно-статистичні дані Державної митної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Державної служби статистики України тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані і запропоновані у роботі пропозиції можуть використовуватися для розв'язання нагальних проблем ефективного використання митно-тарифних інструментів в українській фіскальній практиці при виконанні функцій ДМС України.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були апробовані на наступних конференціях:

Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, наведено 2 таблиці, 15 рисунків, 81 літературне та інформаційне джерело, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Економічна сутність та роль митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності

В сучасних умовах державне регулювання є важливим елементом як внутрішнього так і зовнішнього ринку, що необхідне самому бізнесу, особливо в умовах реформування української економіки, яка характеризується:

- «високим ступенем зносу основних фондів, слабким розвитком машинобудування, підвищеною трудомісткістю;
- малоефективним механізмом перерозподілу ресурсів, що обмежує розвиток конкуренції;
- нестабільною валютної та грошової політики;
- недостатньою інвестиційною та інноваційною активністю;
- монополізмом, корупцією, тіньовою економікою, високою бюрократизацією системи управління, відсутністю чіткої та зрозумілої соціально-економічної доктрини держави» [1, с. 638];
- дестабілізуючими чинниками внаслідок військових дій на території України;
- недосконалістю митних правил та системи інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності тощо.

Не є виключенням, у даному контексті, і митна сфера, де важливими індикатором репрезентативності та ефективності її функціонування залишаються митні інтереси держави, забезпечення яких прямо залежить від виваженої та продуктивної роботи державного управлінського механізму..

Згідно з Митним кодексом України: «захист митних інтересів та забезпечення митної безпеки разом із регулюванням зовнішньої торгівлі,

захистом внутрішнього ринку, розвитком економіки України та її інтеграцією до світової економіки є головними завданнями державної митної політики, що реалізуються заходами та засобами митної справи» [2].

Сьогодні митно-тарифне регулювання є важливим механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Його основне завдання – захист вітчизняної економіки від несприятливих зовнішніх впливів. Митно-тарифні методи регулювання (експортні та імпорتنі тарифи) історично були основними інструментами протекціонізму та регулювання зовнішньої торгівлі. Вони посідають центральне місце в системі здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [3, с. 95].

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. №959-ХІІ дає наступне визначення терміну митне регулювання: «...регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» [4].

Варто зазначити, що митне регулювання в нашій державі здійснюється згідно низки нормативно-правових актів, до яких крім уже згадуваних нами, додаються ЗУ «Про митний тариф України» [5] та різноманітні міжнародні договори.

Порівняння законодавчих елементів визначень «митна справа» та «митне регулювання» свідчить про те, що вони тісно переплітаються, але перший термін є значно ширшим. Отже, можна зробити висновок, що митне регулювання – це спосіб здійснення митних операцій країни за обраним вектором реалізації митної політики. При цьому варто відрізнити тарифне регулювання (економічні методи) від митного регулювання, яке разом із нетарифним регулюванням (адміністративні методи) становить складову тарифного регулювання [6, с. 172], прийнятий як основний метод його реалізації у світовій науковій літературі. Крім них, В.В. Сабадаш, який також включає такі елементи, як митна система, митне адміністрування, митне оформлення товарів і транспортних засобів,

встановлення правил переміщення через митні кордони, регулювання юридичної відповідальності в митній сфері країни. (рис. 1.1) [7, с. 127].

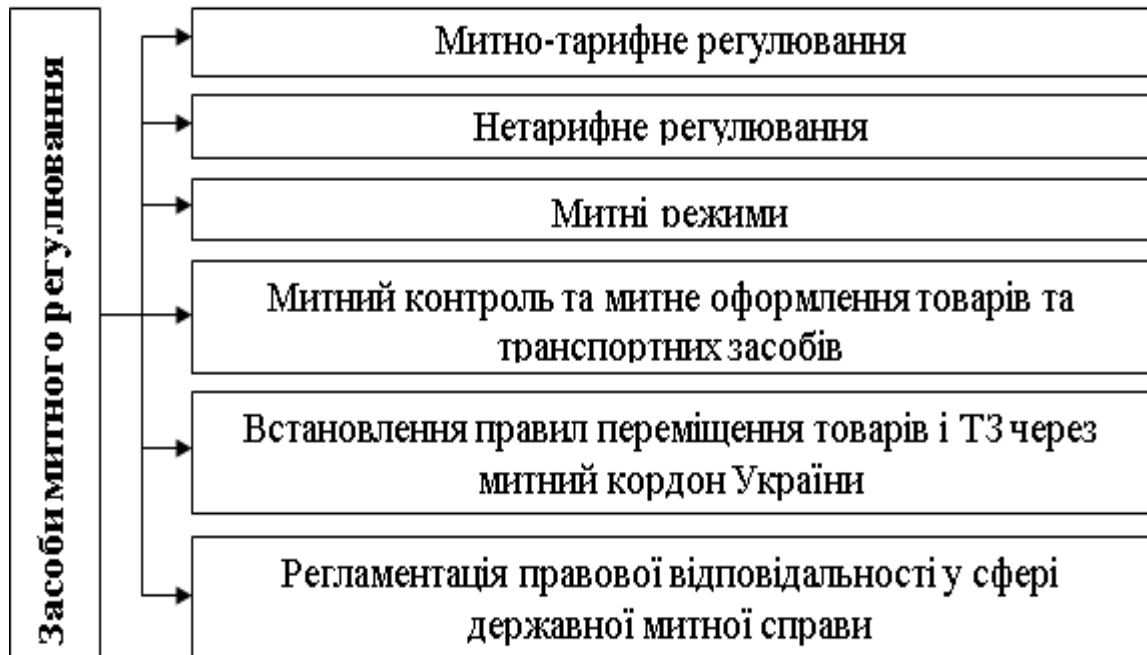

Рис. 1.1. Інструменти митного регулювання

Джерело: побудовано на основі [6, 7].

Митний режим регулювання – це глобальна система регулювання та вільний двосторонній та/або багатосторонній рух ресурсів, а згодом – глибока інтеграція національних економік у процес глобалізації [8, С. 131].

Оскільки митне регулювання є системним процесом, його реалізація здійснюється одразу на кількох рівнях. У вузькому сенсі прийнято розрізняти лише два рівні: національний і міждержавний. Загалом кажучи, це три основні рівні, мікро-, макро- та мегарівні, і два проміжні рівні, мезо- та метарівні. Зазначимо, що кожен наступний рівень митного регулювання базується на результатах попереднього рівня. Тобто він має пірамідну форму (рис. 1.2).

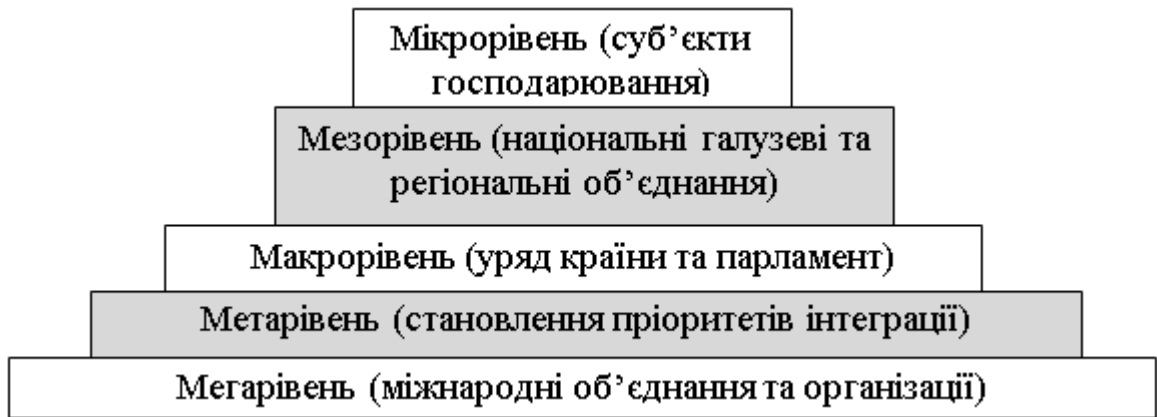

Рис. 1.2. Рівні митного регулювання

Джерело: побудовано на основі [7]

Митні правила, як і митні операції, регулюються низкою принципів. Ці принципи розроблені спеціально для регулювання питань, пов'язаних з дотриманням вимог чинного законодавства в митній справі. Як уже зазначалося, поняття митного регулювання тісно пов'язане з митною справою, а по суті є способом її здійснення, а оскільки законодавство не визначає принципи митного регулювання, це принципи, передбачені митною справою. припустити, що є Митного кодексу України щодо здійснення митних платежів на території країни (рис. 1.3).

Як уже зазначалося, переважними інструментами регулювання зовнішньої торгівлі є тарифні та нетарифні (паратарифні) інструменти, тому важливо розглянути їх більш детально.

Насправді імпорتنі та експортні тарифи, складові митно-тарифного регулювання, історично були першими елементами протекціонізму та регулювання зовнішньої торгівлі. Це вичерпні переліки ставок ввізного та вивізного мита та товарів згідно з товарною номенклатурою Митного союзу. Інакше кажучи, вузько визначена тарифна ставка може розглядатися як конкретна тарифна ставка на один товар і в основному узгоджується з поняттям тарифів. У широкому сенсі ми розуміємо тарифи як специфічні інструменти реалізації митної політики щодо зовнішньої торгівлі та як регуляторні

інструменти для захисту внутрішніх ринків у їх взаємодії з зовнішніми ринками. [9, с. 45].

Правовою основою в Україні для застосування митного тарифу виступає Закон України «Про митний тариф» від 19.09.2013 № 584-VII. Згідно цього Закону встановлюється Митний тариф України, який є його невід’ємною частиною, містить перелік ставок ввізного мита як загальнодержавного податку, які можуть змінюватись лише шляхом внесення змін до цього Митного тарифу у законодавчо визначеному порядку [5].

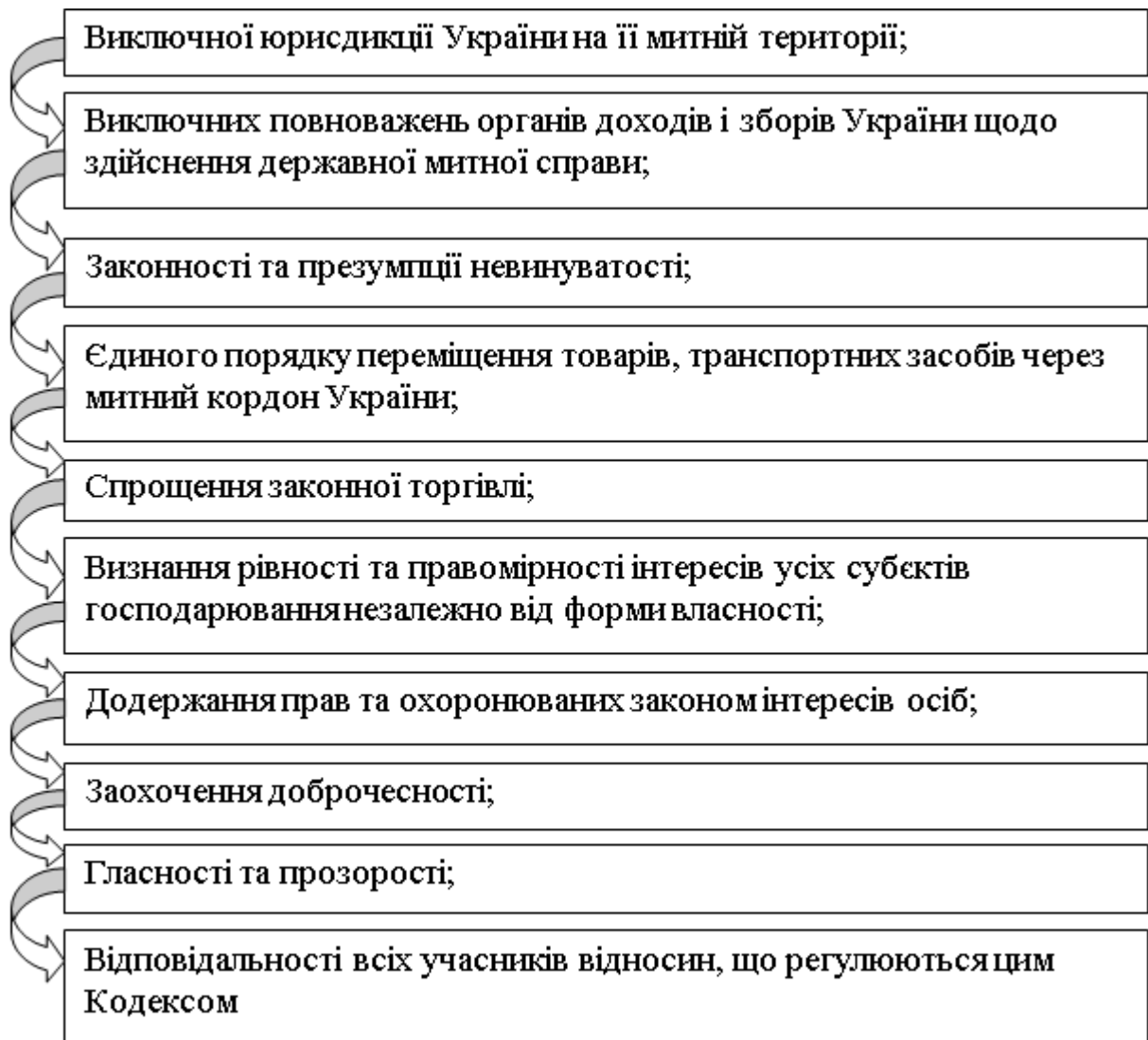

Рис. 1.3. Основні принципи митного регулювання

Джерело: побудовано на основі [3]

Застосування Митного тарифу переслідує ряд функцій, виконання яких є запорукою його ефективності. Уже згадуваний нами науковець Гребельник О.П. відносить до таких наступні:

1. «Фіскальна функція (формування дохідної частини бюджету);
2. Стимулююча функція (формування експортного потенціалу на конкурентних засадах);
3. Регулятивна (забезпечує оптимальну складову товарообороту);
4. Захисна функція (створенні тарифних бар'єрів для не допуску окремих товарів на внутрішній ринок);
5. Політична функція (надання пільг іншим державам у здійсненні зовнішньої торгівлі або створення певного тиску на інші держави з ціллю отримання необхідної вигоди)» [2, с. 104].

Проаналізувавши їх сформуємо роль митного тарифу, яку можна звести до двох аспектів:

1. Економічний аспект (отримання державою прибутку, формування порогу цінового бар'єру для окремого виду продукції, допомога розвитку окремих галузей економіки та збільшення внутрішньої зайнятості);
2. Політичний аспект (захист окремих галузей економіки, важливість забезпечення обороноздатності країни, здійснення політичного тиску на конкурентів задля одержання необхідних поступок).

Широке застосування в Україні сьогодні захисних функцій тарифного регулювання, тобто досить високих рівнів тарифів, покликаних захистити внутрішній ринок від надмірно високої іноземної конкуренції. Водночас існує також жорстка система нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, яка поширюється переважно на імпорتنі товари.

Дослідження тарифів як елемента заходів контролю за тарифами продовжує залишатися актуальним питанням і сьогодні, формуючи таким чином багатоаспектну систематику типів у науковій літературі.

Розглянемо такі основні класифікаційні схеми мита, які зображені на рисунку 1.4.

За об'єктом обкладення мита бувають такими:

– «ввізними, або імпорфтними, що стягуються з імпортованих товарів або під час випуску товарів з митних складів, розташованих всередині країни. Це найпоширеніший вид мита, який почали застосовувати раніше за інші, на нього припадає центр ваги в сучасній торговій політиці.

– вивізними, або експортними, що стягуються з товарів при вивезенні їх за кордон. Їх торгово-політична роль полягає у зменшенні обсягу експорту певних товарів або у штучному підвищенні їх ціни.;

– транзитними, які стягуються за провезення товару територією тієї чи іншої країни. Оскільки всі держави, як правило, зацікавлені у розширенні транзиту через їх територію, бо це приносить великий дохід, то цей вид мита застосовують дуже рідко і в основному з фіскальною метою» [25, с. 151].

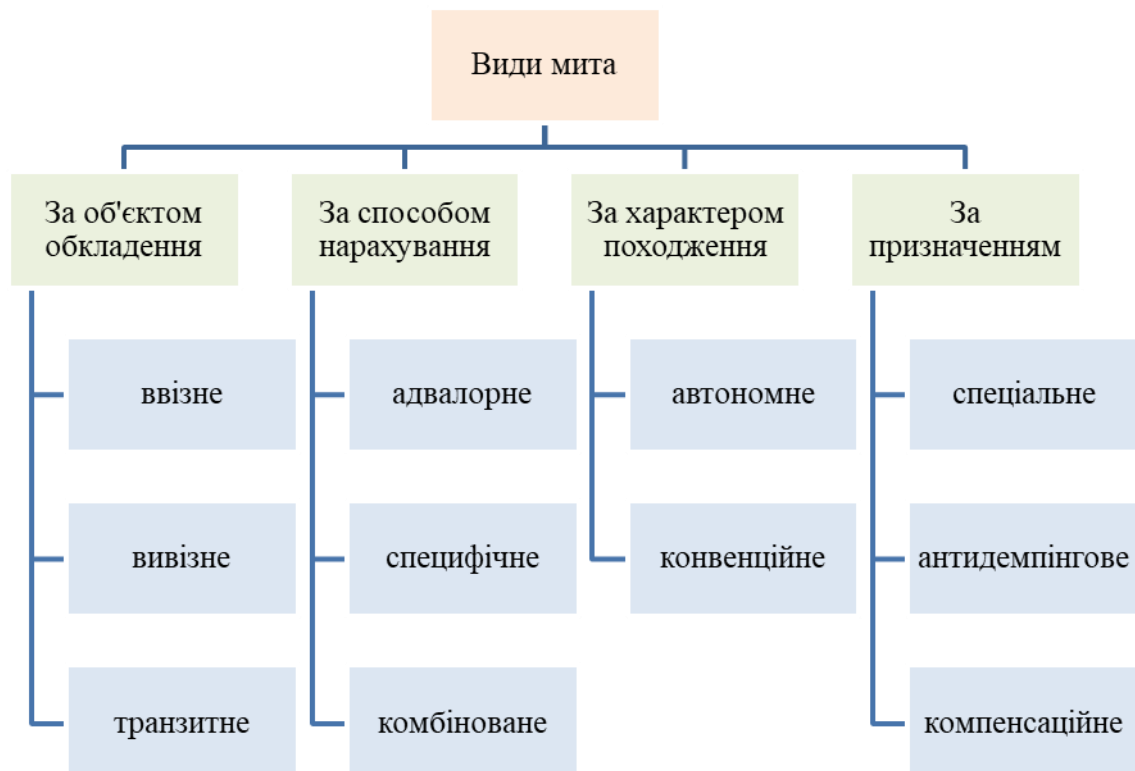

Рис. 1.4. Види мита за класифікаційними ознаками

Джерело: побудовано на основі [25]

Визначення поняття нетарифного регулювання є досить актуальним серед науковців, оскільки правове поле стосовно цього не дає чіткої відповіді. Генеральна угода з тарифів і торгівлі ГАТТ визначає його як «...будь-які дії, крім тарифів, що перешкоджають вільному потоку міжнародної торгівлі...» [10]. Таке трактування є досить розпливчастим, тому доцільно буде проаналізувати окремі підходи до трактування цієї дефініції (Таблиця 1.1).

Аналізуючи роботи цих авторів та порівнюючи їхні судження, приходимо до висновку, що поняття нетарифного регулювання можна трактувати як комплекс заходів заборонного та обмежувального характеру, які є прерогативою національних органів влади. Регульовані товаропотоки для захисту прав споживачів і вітчизняних виробників, а також виконання певних міжнародних зобов'язань.

Таблиця 1.1

Підходи щодо інтерпретації поняття нетарифного регулювання

Автор поняття	Визначення поняття
Бондаренко Є.П.	«Нетарифне регулювання полягає в установленні державою кількісних обмежень та технічних бар'єрів» [11, с. 234].
Приходько В.І.	«Нетарифне регулювання – це сукупність заходів, спрямованих на захист українського ринку при ввезенні на митну територію України і вивезенні за межі цієї території товарів шляхом встановлених в актах законодавства України правових норм крім заходів, встановлених в актах законодавства України про митний тариф та міжнародних договорах України стосовно встановлення, скасування або зміну митних ставок, надання тарифних пільг і преференцій, а також змін в номенклатурі Митного тарифу України» [12, с. 172].
Мельник Т. В.	«Під нетарифними заходами розуміють сукупність засобів зовнішньої політики, які реалізуються здебільшого у рамках адміністративного управління, виконуючи роль регуляторів зовнішньоторговельного обороту» [13, с. 18].
Шишаєв А.	«Нетарифні методи – це заходи, які застосовуються з метою: дотримання міжнародної безпеки; захисту національної економіки; підтримки стабільності міжнародної торговельної системи тощо» [14, с. 17].

Важливим є розуміння відмінностей між такими поняттями як «нетарифні заходи» та «нетарифні бар'єри». Згідно даних конференції ООН з торгівлі та розвитку, відомої як ЮНКТАД, «нетарифні заходи» є загальним поняттям та включає в себе всі інструменти обмежувального характеру, а також ті, що можна використати як обмеження [13].

На сьогодні існує близько 800 інструментів нетарифного регулювання [15] (ліцензування, квотування, внутрішні податки та збори, технічні бар'єри, субсидювання експорту, державні закупівлі та ін.), які спрямовані на оптимізацію митного регулювання за наявних ринкових умов господарювання.

Створення Світової організації торгівлі (СОТ) стало основним інструментом жорсткого регулювання використання методів митного контролю не лише країнами-учасницями, а й більшістю країн світу. Основними вимогами СОТ щодо тарифного регулювання в міжнародних економічних відносинах є зниження рівня імпорتنих тарифів (згладжування фіскальних функцій) і жорсткі обмеження застосування нетарифних заходів (сприяння розвитку торгівлі), відкритість внутрішнього ринку тощо). Однак існують так звані заходи «сірої зони», яких формально немає в юрисдикціях СОТ і які водночас практично неможливо виявити чи ідентифікувати [12].

Під час вступу до СОТ у 2008 році Україна зобов'язалася дотримуватись чинних вимог митного законодавства. Основними з них є [11].

- Скасування кількісних обмежень або нетарифних інструментів, використання яких не регулюється нормами Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ/СОТ) Світової організації торгівлі.
- Ціни контролюються відповідно до встановлених правил, наприклад, не встановлюючи мінімальні ціни на імпортні товари та оголошуючи перелік товарів і послуг, на які держава встановлює ціни. ;
- Зняття заборони на експорт кольорових, чорних, дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та брухту зернових.
- Враховувати ступінь стандартів (переважання міжнародних стандартів над національними чи регіональними).

- Повністю дотримуватись положень Угоди про комерційні аспекти прав інтелектуальної власності.

- Узгодження стандартів санітарного та фітосанітарного контролю.

Фактично, вступ України в СОТ став значним поштовхом для розвитку зовнішньої торгівлі України, реформуванню діючої системи митного регулювання України та виникненню передумов для створення ефективного механізму державного регулювання в цілому.

1.2. Нормативно-правові та організаційно-управлінські аспекти митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні

Регулювання у сфері державної митної справи здійснюється органами як законодавчої, так і виконавчої влади. Так як митне регулювання є складовою державного регулювання ЗЕД, то більшість органів, які призначені для виконання функцій, пов'язаних із регулюванням зовнішньої торгівлі (система цих органів визначена ст. 9 закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»), здійснюють регулювання і у митній сфері (див. рис. 1.5).

Найвищим органом, що здійснює державне регулювання ЗЕД, є Верховна Рада України. До компетенції Верховної Ради України належать [12]:

- прийняття, зміна та скасування законів про спеціальні економічні зони;
- затвердження основних напрямів зовнішньоекономічної політики України;
- розгляд, затвердження та внесення змін до структури національних органів валютного регулювання.
- укладати міжнародні договори України відповідно до законів України про міжнародні договори та приводити чинне законодавство у відповідність із правилами, встановленими цими договорами;
- затвердження переліку товарів, заборонених до ввезення та вивезення.

– приймати рішення про застосування заходів у відповідь на дискримінаційну та недружню поведінку інших країн, митних союзів чи економічних організацій.

Рис. 1.5. Органи митного регулювання зовнішньої торгівлі

**Міністерство економічного розвитку і торгівлі реорганізовано у Міністерство економіки України (станом на 01.09.2022р.)*

Джерело: побудовано на основі [12]

Кабінет міністрів України:

- вживає заходів щодо реалізації зовнішньоекономічної політики України відповідно до законодавства України;
- координація діяльності міністерств, державних комітетів та установ України з питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- прийняття законодавства з питань регулювання та контролю з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законодавством України.
- веде переговори та укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності, у випадках, передбачених законом України

про міжнародні договори України, та всіма органами державного управління України з питань зовнішньоекономічної діяльності. міжнародні договори.

- забезпечення виконання рішень Ради Безпеки ООН з питань зовнішньоекономічної діяльності.

- може прийняти рішення про застосування заходів шляхом запровадження системи ліцензування у відповідь на дискримінаційну та недружню поведінку інших країн, митних союзів чи економічних організацій [12].

Митна служба України:

- організовувати та контролювати діяльність митниці;

- забезпечення своєчасного та повного перерахування до державного бюджету коштів податків, зборів (обов'язкових платежів), справляння яких відповідно до закону покладено на митні органи;

- разом з іншими органами управління вживає заходів, спрямованих на недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять культурну чи історичну спадщину Українського народу;

- сприяє в межах своєї компетенції здійсненню заходів щодо захисту прав споживачів на товари, що ввозяться в Україну, а також прав інтелектуальної власності під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

- самостійно або у взаємодії з іншими державними органами розробляти та здійснювати заходи щодо запобігання контрабанді, порушенням митних правил та їх припинення.

- організовує та керує відповідно до законодавства проведенням митними органами розслідувань у справах про контрабанду та проведенням процесуальних дій у справах про порушення митних правил;

- здійснюють спільно з іншими уповноваженими органами виконавчої влади Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності;

- здійснювати верифікацію (встановлення автентичності) сертифікатів походження товарів з України.

- Проведення консультацій відповідно до податкового та митного законодавства України, а також закону про сплату єдиного внеску.

Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі [12]:

- здійснювати державне регулювання валютних операцій в Україні відповідно до законодавства України;

- прийняти рішення про ініціювання та проведення антидемпінгових, антисубсидійних або спеціальних розслідувань і застосування відповідно антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів.

- приймає рішення про застосування заходів у відповідь на дискримінаційну та/або недружню поведінку інших держав, митних союзів чи господарських організацій у межах повноважень, визначених законодавством України;

Міністерство економіки України:

- забезпечення координації їх зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі проведення єдиної зовнішньоекономічної політики, дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності міжнародних договорів України при виході на зовнішні ринки;

- здійснює контроль за дотриманням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності умов чинного законодавства України та міжнародних договорів України;

- проводити антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування в порядку, встановленому законодавством України.

Антимонопольна комісія України:

- здійснює нагляд за дотриманням суб'єктами ВЕЗ законодавства про захист економічної конкуренції.

Говорячи про правову основу здійснення митного регулювання, то можна констатувати, що митна справа в Україні розвивається у певній гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами. Поряд з тим, наша держава самостійно визначає митну політику, створює власну митну систему і здійснює митне регулювання на своїй території.

Законодавча система митної справи містить нормативні акти, які мають різну юридичну силу. Коротко можна сказати, що митне законодавство

характеризується ієрархічною системою. Складові елементи доцільно називати рівнями, оскільки один або декілька актів іншого рівня мають власну юридичну силу. Як влучно зазначив В.К. Ігоніна, встановлення ієрархічних зв'язків має особливу цінність для правозастосовчої практики.³⁸].

Безумовно, визначальними у правовому регулюванні діяльності митних органів є норми Конституції України. Тобто утворює найвищий рівень [3]. Основний Закон має вищу юридичну силу, на його основі та повинні відповідати закони та інші нормативно-правові акти (ч. 2 ст. 8).

Конституційні норми є нормами прямої дії. Тобто норми, які застосовуються безпосередньо на практиці при вирішенні конкретних проблем, у тому числі у сфері митної справи, щодо яких Конституція є основою для подальшої законодавчої та іншої нормотворчої діяльності. [5, с. 50–53]. Водночас слід зазначити, що в багатьох випадках Конституція України прямо не торкається правових норм митної справи та напряду не регулює діяльність митних органів. Це робиться звичайним законом або підзаконним актом.

Ті, що безпосередньо стосуються здійснення митної справи в Україні, можна визначити як конституційні норми, передбачені ст.2. Відповідно до цього зовнішньополітична діяльність України покликана забезпечити національні інтереси та безпеку шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з учасниками міжнародного співтовариства відповідно до загально визнаних принципів і норм міжнародного права. ст. 92, відповідно до якої виключно законом України визначаються: засади зовнішньоекономічної діяльності та митної справи (ст. 9 ч. 1). Система оподаткування, податки і збори (розділ 1, розділ 2). Порядок утворення та функціонування вільних та інших спеціальних округів з економічними режимами, відмінними від загального економічного режиму (частина VIII, розділ 2). Також необхідно конкретизувати положення п. 1 ст. Статтею 116 Конституції України, згідно з якою Рада Міністрів України гарантується державний суверенітет і економічну незалежність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, та статтею 8 ст. 116, відповідно до якої організація та забезпечення

зовнішньоекономічної діяльності України та митної справи покладається на Раду Міністрів України [41, С. 188].

Незважаючи на те, що Основний Закон містить невелику кількість правових норм, які безпосередньо визначають порядок та умови здійснення митної справи в Україні, його норми мають принципове значення для митного законодавства останньої. Конституція є не лише правовою основою чинних митних законів. Він містить основні напрямки подальшого розвитку як митного права, так і багатьох інших галузей права. Усі інші правові джерела митного права ґрунтуються на положеннях Конституції і приймаються відповідно. Тому Основний Закон є основним і найважливішим джерелом українського митного права [41, С. 189].

Наступним структурним елементом у системі митного законодавства є власне право. Закони мають більшу юридичну силу, ніж усі інші акти держави. Порядок пріоритету закону в системі нормативно-правових актів повинен бути чітким, повним і завершеним, не залишаючи сумнівів щодо соціального призначення, регламентації та ролі охоронних цінностей законодавчих актів. [42, с. 16].

Пріоритет закону проявляється в тому, що:

а) «всі інші митно-правові акти повинні видаватися й реалізовуватись на основі законів і не суперечити їм;

б) як найвище вираження державної волі в митно-правовій сфері зміст законів не підлягає контролю з боку будь-яких органів, крім Верховної Ради й Конституційного Суду України;

в) митно-правові закони можуть бути скасовані або змінені лише іншим законом» [43, с. 132].

Закони, що регулюють митну справу України, можна поділити, по-перше, за формою вираження на кодифіковані і поточні митні закони, а, по-друге, за змістом — на загальні та спеціальні. Суттєвою рисою кодифікованих митно-правових законів В. Я. Настюк вважає те, що «їм притаманна більша юридична сила, аніж простим, некодифікованим» [43, с. 135]. Можемо з цим погодитися,

адже інші митно-правові закони повинні видаватися з урахуванням вимог кодифікованих.

Серед кодифікованих законів основним законодавчим джерелом вітчизняного митного права є Митний кодекс України [5]. За своїм характером він є комплексним митним правом, що регулює першочергові відносини митного характеру і є основою для всіх митних законів країни.

Чинний Закон України «Про митну справу» був прийнятий Верховною Радою України 13 березня 2012 року та набув чинності 1 червня 2012 року. Необхідність прийняття нового українського митного закону була продиктована необхідністю запровадження національної митниці. Законодавство для дотримання основних правил Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (зі змінами) та додатків до неї, Конвенції про тимчасове ввезення та Рамкових стандартів ВМО щодо безпеки та сприяння глобальній торгівлі. митних правил та податкового законодавства України (набув чинності 1 січня 2011 р. та визначив правові основи справляння податків і зборів митними органами) [40, С. 43–44].

Іншим важливим актом, кодифікованим у системі джерел митного права, є Податковий кодекс України [44]. Таким чином, у розділі II «Контроль податків, зборів і платежів» описуються процедури адміністрування податків і зборів, у тому числі митних платежів, а також процедури контролю за дотриманням вимог митного законодавства за наявності такого контролю. доручено наглядовому органу.

На базі українського митного права сформувалася достатньо розгалужена система чинних митних законів, що регулюють окремі аспекти митних операцій.

Чинне митне законодавство можна розділити на дві групи: а) закони, основним змістом яких є митні питання (спеціальні) та б) інші закони, що містять норми митного права (загальні). Закони, що приймаються в митній сфері, мають відповідати Конституції, захищати національні інтереси та створювати сприятливі умови для розвитку внутрішнього ринку, не порушуючи положень

Конституції. Законодавство України є одним із основних елементів нормативно-правового забезпечення митної справи [41, С. 190].

Інше місце в митно-правовій системі займають міжнародно-правові акти. Співробітництво в митній сфері фактично стимулює розвиток вітчизняного митного законодавства [46, С. 55]. Тобто, внутрішнє митне законодавство має враховувати не тільки особливості держави, а й орієнтуватися на розвиток міжнародного співтовариства в цілому. В Україні існують такі види міжнародних митних договорів.

Міжнародні конвенції, що стосуються здійснення митних операцій, включають Митну конвенцію про міжнародне перевезення вантажів із використанням книжок МДП (Конвенція МДП 1975 р.), Міжнародну конвенцію про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) і Конвенцію про тимчасові тарифи. включено. Імпорт та ін. Україна підписала двосторонні угоди про співробітництво в галузі митної справи з багатьма країнами світу. Прикладом такої угоди є Угода від 19 травня 1995 р. між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про взаємну допомогу в митних справах [45]. За цією Угодою договірні сторони через свою митну владу домовились про співробітництво та надання взаємної допомоги з метою:

- а) «запобігання, розслідування і припинення порушень митного законодавства;
- б) забезпечення належного застосування та додержання митного законодавства;
- в) створення умов вдосконалення пасажирського та вантажного сполучення через спільний державний кордон;
- г) надання документів і рішень» [41, с.191].

Безумовно, кожна така угода має свої характерні риси, але головною її метою є взаємодія митних органів країн – сторін угоди.

Останнім структурним елементом митного законодавства є підзаконні нормативно-правові акти, які мають власну підсистему. До неї входять укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази

Міністерства фінансів України, накази Державної митної служби України, нормативні акти інших центральних органів виконавчої влади (уповноважених у відповідних сферах управління). Більш детальна характеристика підзаконних нормативно-правових актів наведена в Додатку А.

Отже, сукупність джерел митного права складає єдину систему, що має свою структуру. Усі складові частини цієї системи перебувають у відносинах субординації та ієрархічної підпорядкованості [47, с. 118]. Основними принципами побудови сучасного митного права є конституційність і законність. Конституційність передбачає правильну відповідність усіх джерел митного права основним засадам митного регулювання, закріпленим у Конституції України. Законність означає, що підзаконні акти вимагають дотримання положень закону через підстави та події, на яких ці підзаконні акти були прийняті.

Висновки до розділу 1

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності займає одне із пріоритетних місць у державному регулюванні економіки країни. Його мета – ретельно аналізувати зовнішньоекономічну діяльність країни і якомога відчутніше сприяти розвитку торговельних відносин з іншими країнами, підтримувати власного товаровиробника та захищати внутрішній товарний ринок. Дотримання митних правил неможливе без допомоги спеціальних інструментів. Усі засоби митного регулювання можна поділити на тарифні та нетарифні. Основними інструментами тарифікації є тарифна ставка, розмір тарифу, тариф, код товару, визначення країни походження тощо. До нетарифних заходів відносяться ліцензії, квоти, добровільні експортні обмеження, технічні бар'єри, заходи, пов'язані з митним оформленням, антидемпінгові заходи.

Щодо законодавчої бази, то слід зазначити, що останнім часом почало формуватися митне законодавство, яке відповідає вимогам європейських норм і стандартів. Цей процес ще не завершений. Воно характеризується рисами та особливостями перехідного характеру, які створюють додаткові труднощі для аналізу законодавства. Однак є і плюси. Можна сказати, що українське митне право характеризується ієрархічною системою. Це допоможе усунути суперечливі правові вирішення однотипних ситуацій у митній справі.

Безпосередню участь у реалізації митної справи беруть органи як законодавчої, так і виконавчої влади. Сюди можна віднести: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Державну митну службу України, Міністерство економіки України, Антимонопольний комітет, Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі в Україні

Сьогодні митне регулювання є підсистемою державного регулювання ЗЕД та регулює основні аспекти переміщення товарів через митний кордон. Відповідно до статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» митне регулювання – це «регулювання питань, пов'язаних зі встановленням мит та інших податків, що справляються під час переміщення товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» [48].

З позиції економічної доцільності під час розбудови відносин між країнами в аспекті митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі можна виокремити основні підходи, зокрема такі:

- «поліпшення торговельних умов для тих галузей, які посідають вагоме місце в структурі економіки або активно розвиваються. Водночас вихід цієї продукції на новий ринок є вигідним для виробників, а високий рівень захисту через використання різноманітних інструментів митно-тарифного регулювання окремої країни чинить істотну перепону та знижує конкурентоспроможність продукції основних галузей;
- поліпшення торговельних умов для перспектив інших галузей, частка яких є незначною в структурі економіки або взагалі відсутні, але є передумови для їх розвитку. Водночас виробники продукції основних галузей не здобувають істотних переваг за умов лібералізації механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі окремої країни» [49, с. 27].

Звісно, у сучасних умовах не можна їх виокремити один від одного під час розгляду можливих торговельних переваг від укладання угоди про вільну

торгівлю між країнами, але необхідно їх враховувати в комплексі, де за окремим підходом буде вирішальна роль.

У більшості країн-членів ЄС спосіб формування тарифів значною мірою побудований на загальних принципах ЄС, хоча вони мають у своєму розпорядженні певні інструменти, які використовуються в економічно розвинених країнах. Загалом реформи тарифів і митного регулювання в країнах ЄС відбуваються в напрямку зменшення або звільнення від експортних податків, що є стимулом для збільшення експорту вітчизняної продукції. Такий підхід дозволяє країні розвиватися як економічно розвиненому та конкурентоспроможному експортеру, а не постачальнику «сировини». Це дуже важливо для України на її нинішньому етапі розвитку. Він сприяє збільшенню ввізних мит і митних ставок, регулює кількість імпоротної продукції на внутрішньому ринку та якість вітчизняної продукції. Це пов'язано з тим, що ціноутворення на імпортну продукцію дає змогу не здешевлювати вітчизняну продукцію, а навпаки коригувати цінові межі за рахунок дорожчої, але якісної продукції.

Проте країни-члени ЄС і країни-кандидати мають тарифну та митну політику, «керовану» ЄС, яка застосовує механізми для скасування тарифів і зниження загального рівня тарифів, тому ефективність цього інструменту обмежена захисту.

Саме після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та отримання статусу кандидата на вступ до ЄС виникла необхідність оцінки зміни впливу митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність України, оскільки регулювання ЗЕД в Україні загалом здійснюється з метою:

- «забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів ЗЕД України;

- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинених зарубіжних країн» [50, с. 89].

Доцільно здійснити моніторинг основних напрямів співробітництва України з іншими країнами в напрямі вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

Основними товарними позиціями українського імпорту у 2021 році були: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (на 14,33 млрд дол.; на 79,5% більше, ніж за 2020 рік), машини, обладнання та механізми (на 14,20 млрд дол.; на 22,9% більше), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (на 9,74 млрд дол.; на 32,8% більше).

У 2021р. експорт товарів становив 68089,3 млн. дол. США, або 138,4% порівняно із 2020р., імпорт – 72816,8 млн. дол., або 134,0%. Негативне сальдо складало 4727,5 млн. дол. (у 2020р. також негативне – 5144,3 млн. дол.) [51].

Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,94 (у 2020р. – 0,91).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 235 країн світу. Динаміка параметрів зовнішньої торгівлі товарами в Україні відображена на рисунку 2.1.

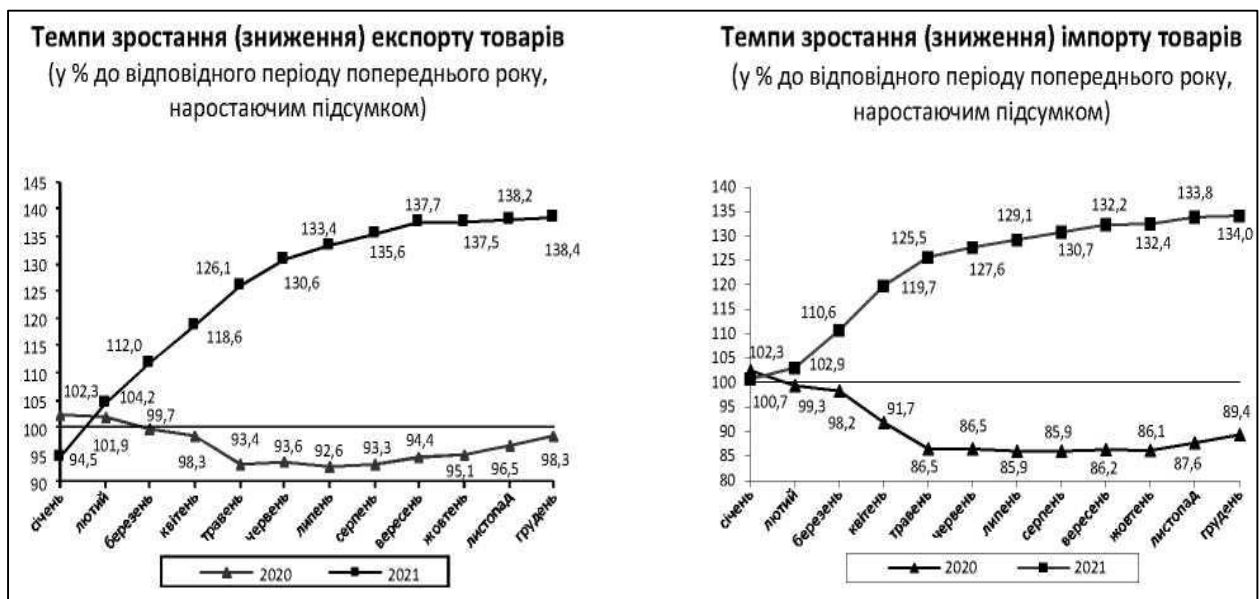

Рис. 2.1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України у 2021 році

Джерело: побудовано на основі [51, 52]

Товарна структура імпорту у 2021 році ранжувалася певним чином (див. рис. 2.2) та демонструвала значний приріст у таких групах як автомобілі легкові (логічно, з урахуванням демпінгування процесів розмитнення), нафтопродукти та газу нафтові (сукупно зросли на 943.9 млн. дол. США).

Рис. 2.2. Динаміка збільшення обсягів імпорту товарів у 2021 році (млн. дол. США)

Джерело: побудовано на основі [51, 52]

Варто зазначити, що топ-країн з яких спостерігалися найбільші прирости показників імпорту товарів очолює Європейський Союз (+2,7 млрд. Дол. США), далі слідує Китай (+0,9 млрд. дол. США), що можна спостерігати на рисунку 2.2.

Найбільше у 2021 році Україна імпортувала з рейтингу топ-15 країн палива мінеральні, нафту і продукти її перегонки (на 14,3 млрд доларів, що на 79,5% більше, ніж за 2020-й), машини, обладнання та механізми (на 14,2 млрд доларів, що на 23% більше, якщо порівняти з 2020 роком), а також продукцію хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості (на 9,7 млрд доларів, що майже на 33% більше, ніж попередній звітний період).

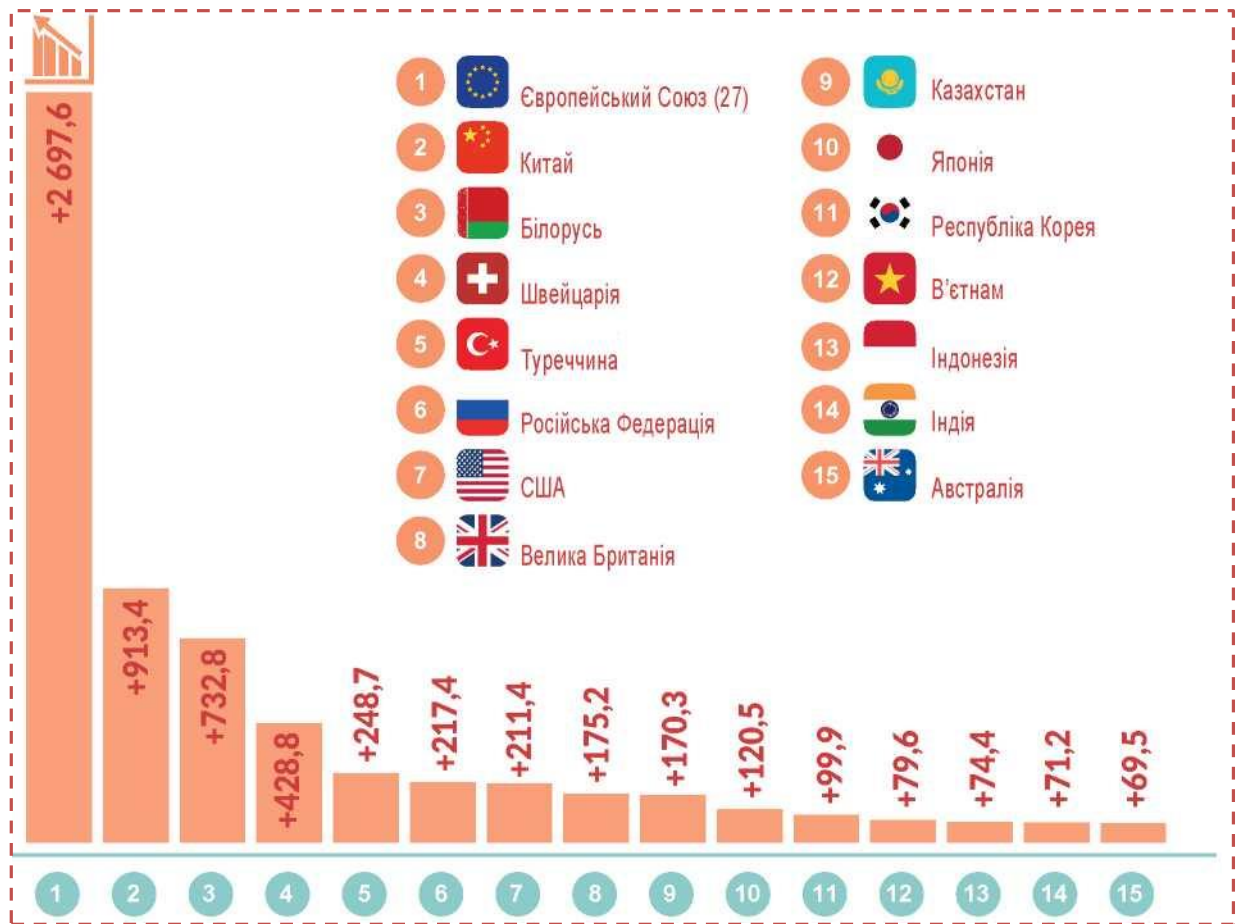

Рис. 2.3. Рейтингування країн, з яких найбільше зріс імпорту товарів до України у 2021 році, млн. дол. США

Джерело: побудовано на основі [51, 52]

В той же час, можемо спостерігати динаміку скорочення імпорту товарів з деяких країн, здебільшого, малорозвинених у мультиаспектному ракурсі (див. рис. 2.4).

Варто наголосити, що, імпорту товарів за підсумками I півріччя 2022 р. порівняно з таким самим періодом 2021 р. скоротився на 5 млрд дол. США і становив 20,6 млрд дол. США. Більшу частину скорочення імпорту товарів сформував зниження закупівель машин, устаткування й транспорту на 3 млрд дол. США (або на 35,4 %). Також Україна менше імпортувала продукцію хімічної промисловості (на 1,4 млрд дол. США, або на 26,6 %) та продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції (на 0,8 млрд дол. США, або на 26,9 %).

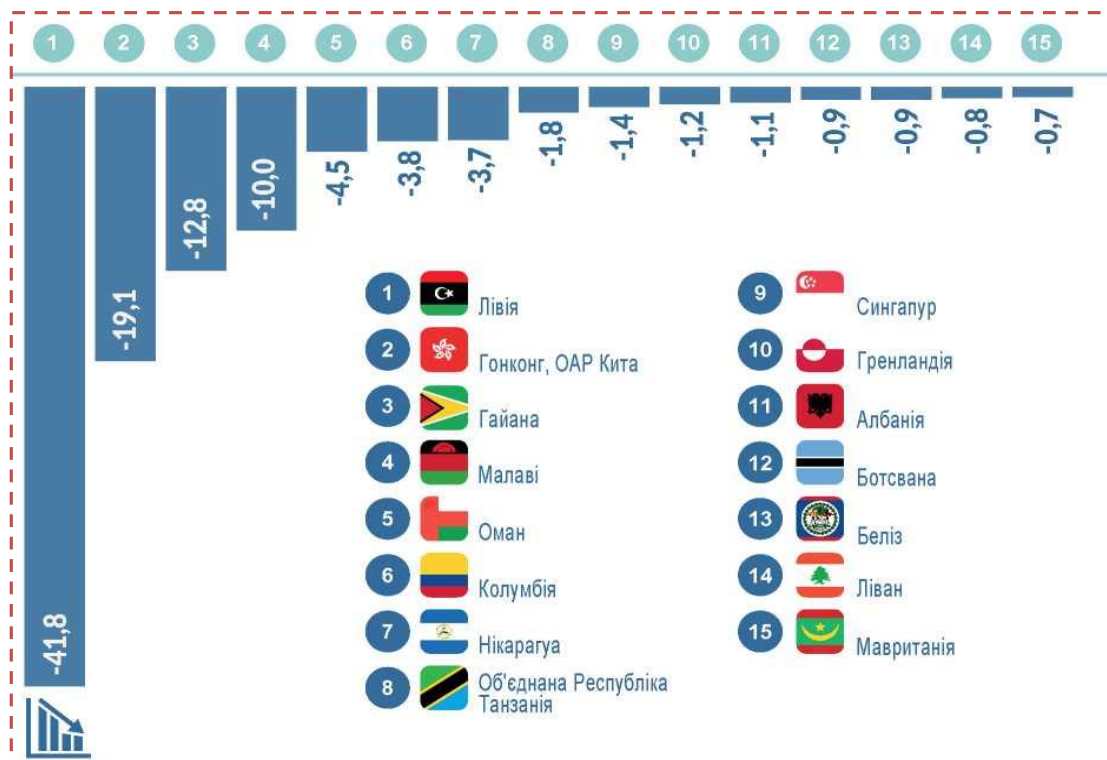

Рис. 2.4. Ранжування країн, з яких найбільше скоротився імпорт товарів до України у 2021 році, млн. дол. США

Водночас імпорт паливно-енергетичних товарів зріс на 1,1 млрд дол. США (або на 26,1 %). Отже, товари цієї групи збільшили свою частку в товарній структурі імпорту України з 16,5 % до 25,8 %. Частка машин, устаткування й транспорту за аналогічний період скоротилася з 33,3 % до 26,7 %.

Нагадаємо: «з 1 січня 2016 року між Україною та ЄС почала діяти Угода про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі, якою передбачалося скасування більшості митних обмежень на переважну частину українських товарів. Проте навіть через шість років після початку дії зони вільної торгівлі наша торгівля з Євросоюзом так і не стала реально вільною» [52].

Європейський Союз продовжує захищати свій внутрішній ринок, використовуючи для цього різні перешкоди для українського експорту. Зокрема, на деякі українські промислові товари досі поширюються торговельні мита.

Тому було розглянуто структуру імпорту товарів і послуг з країн Європейського Союзу (див. рис. 2.4).

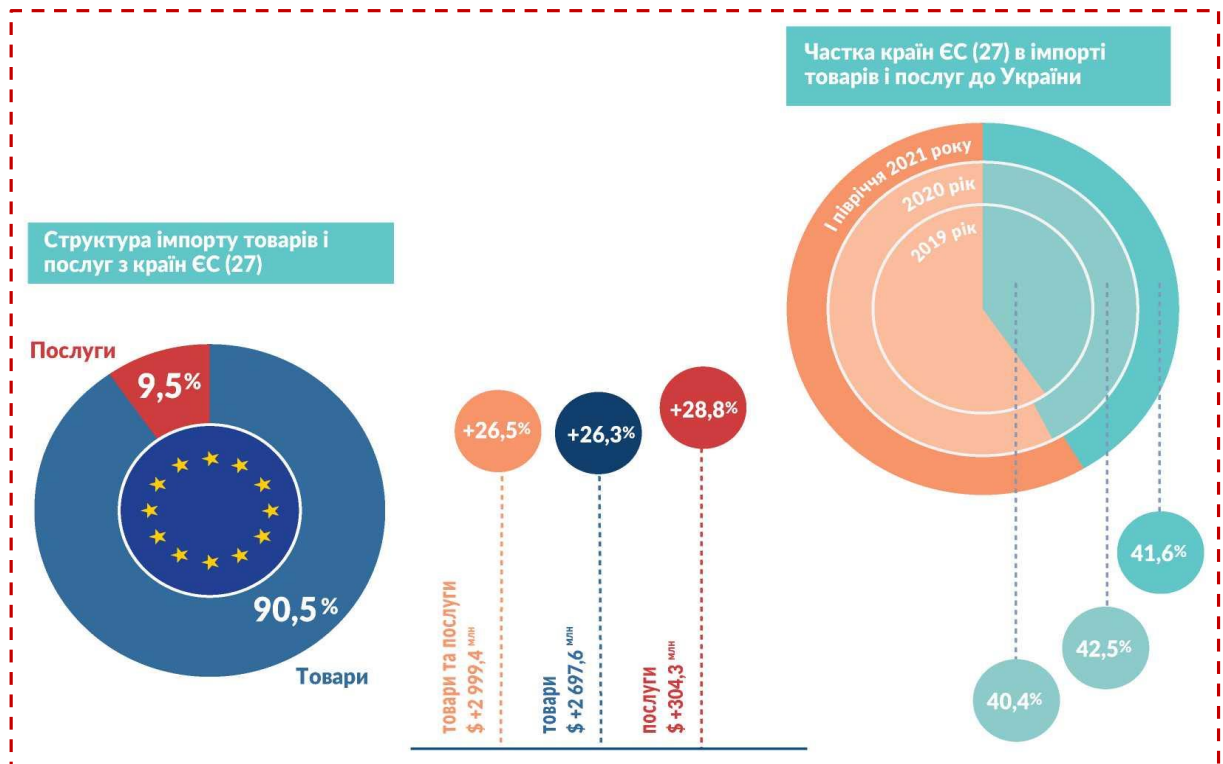

Рис. 2.5. Архітектура імпорту товарів і послуг з країн ЄС у 2021 році

Джерело: побудовано на основі [51, 52]

Констатуємо, що найбільше товарів за 2021 звітний рік Україна експортувала до Китаю (на 8 млрд дол.; на 12,7% більше, ніж за 2020 рік), Польщі (на 5,23 млрд дол.; на 59,7% більше) та Туреччини (на 4,14 млрд дол.; на 70,0% більше), що можна спостерігати в табл. 2.1 [53].

Таблиця 2.1

Моніторинг масштабності експортних поставок з України в 2021 році

№	Код УКТЗЕД	Позиція	млрд дол.	ТОП-3 країн-партнерів
1	2601	Залізна руда	6,91	Китай, Чехія, Польща
2	1512	Олія соняшникова	6,4	Індія, Китай Нідерланди
3	1005	Кукурудза	5,89	Китай, Іспанія, Нідерланди
4	1001	Пшениця	5,07	Єгипет, Індонезія Туреччина
5	7207	Напівфабрикати зі сталі	4,09	Італія, Туреччина, Домініканська республіка
6	7208	Плоский прокат з вуглецевої сталі	3,74	Туреччина, Польща, рф
7	7201	Чавун у чушках	1,64	США, Італія, Туреччина
8	8544	Кабелі	1,59	Німеччина, Польща, Румунія
9	1003	Ячмінь	1,28	Китай, Туреччина, Саудівська Аравія
10	7202	Феросплави	1,04	Туреччина, Італія, Китай

Однак, спостерігаємо, що найбільше у 2021 році Україна продала на зовнішніх ринках чорних металів (на 13,95 млрд дол.; на 81,4% більше, ніж за 2020 рік); зернових (на 12,34 млрд дол.; на 31,2% більше); жирів та олій тваринного або рослинного походження (на 7,04 млрд дол.; на 22,5% більше). З іншої сторони, зростання імпорتنих торговельних потоків товарів за 2021 рік відбувалося з Китаю (на 10,97 млрд дол.; на 31,9% більше, ніж за 2020 рік); Німеччини (на 6,28 млрд дол.; на 17,7% більше) та, на жаль, з російської федерації (на 6,08 млрд дол.; на 33,9% більше).

Цікавим та динамічним залишається той факт, що експорт зернових з початку 2022-2023 маркетингового року (липень 2022 року – червень 2023 року) станом на 13 липня становив 556 тисяч тонн проти 926 тисяч тонн на відповідну дату минулого маркетингового року (див. рис. 2.6) [54].

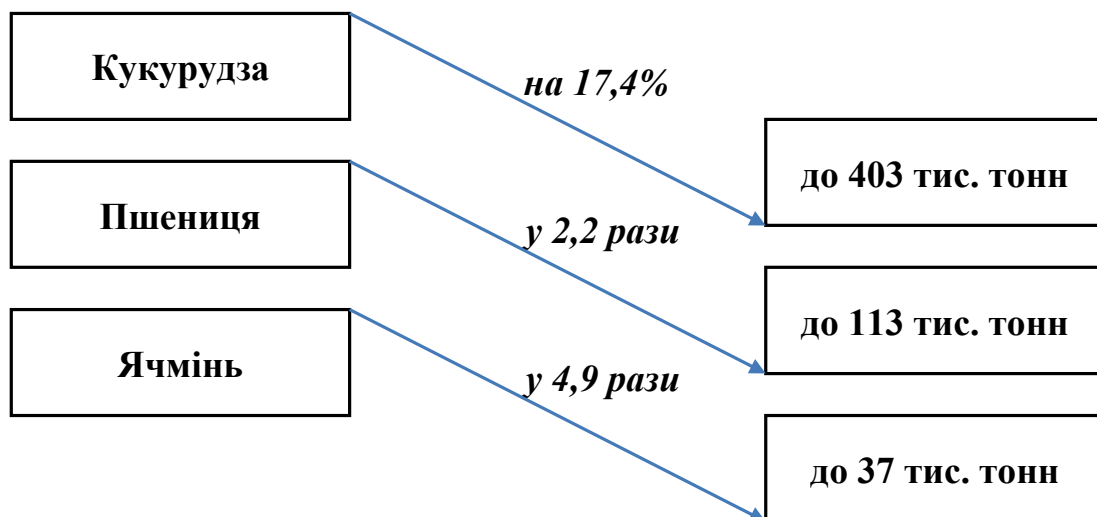

Рис. 2.6. Ситуативні зменшення експортних показників щодо зернових культур у 2022 році (I півріччя) [9]

Джерело: побудовано на основі [54]

Наголосимо, що валютна виручка від експорту продукції українського агропромислового комплексу з березня по травень, за три місяці повномасштабної війни з рф, приблизно дорівнює вартості експорту за один довоєнний місяць. Зауважимо: «внаслідок повномасштабного військового вторгнення рф на початку 2022 року, спостерігатимемо тенденції зменшення експорту зернових культур. Для того, щоб виконати минулорічні показники,

якщо деблокують порти, потрібно буде приблизно два роки, а для відновлення агросфери – мінімум п'ять» [9].

З огляду на пошук нових ринків збуту продукції українського виробництва за першим підходом перспективним напрямом подальшого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України можуть стати Мексиканські Сполучені Штати.

За підсумками I кварталу 2020 року, на експорт продукції українського виробництва до цієї країни припадало тільки 0,7% від загального обсягу експорту України за вартісними показниками, а на імпорт – 0,6%. Тривалий час обсяги торговельних операцій перебувають на сталому рівні.

Мексика імпортує значну кількість кукурудзи, соєвих бобів, пшениці та суміші пшениці й жита, свинини, м'яса свійської птиці та іншого. Оскільки ці товарні позиції займають значну частину експорту продукції агропродовольчого комплексу України, то привабливим новий ринок може стати в цьому напрямі. Серед непродовольчих товарів більшість припадає на машини та обладнання, нафтопродукти та інше, але чорні метали, вироби з чорних металів, алюміній і вироби з нього, мідь і вироби з неї та інше становлять значні обсяги імпорту Мексики. За вартісними показниками імпорт зазначених недорогоценних металів і виробів із них становив близько 7% від загального обсягу імпорту Мексики у 2016 році [55].

Загалом, механізм митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі Мексики характеризується високим рівнем захисту внутрішнього ринку, особливо щодо продукції сільського господарства, продовольчих товарів, текстильної промисловості, машинобудування та іншого. Хоча останніми роками відбувається поступова лібералізація митної політики країни, значну роль у якій відіграють й торговельні угоди з окремими країнами [49, с. 29].

Тактико-стратегічно вектором має стати співпраця України з Мексикою в аспекті лібералізації митної політики з огляду й на те, що ця країна характеризується розгалуженою системою торговельних угод. Зокрема, Мексика

має низку країн-партнерів, серед яких є Канада, США, Ізраїль, країни ЄС, держави ЄАВТ та інші.

2.2. Моніторинг митно-тарифних обмежень у сучасній зовнішньоторговельній політиці України

Політика держави щодо встановлення митно-тарифних обмежень впливає на розвиток зовнішньоторговельних відносин між країнами, визначає особливості діяльності національних виробників та ступінь захищеності національних ринків від конкуренції з боку імпорту. На сучасному етапі розвитку світової економічної системи необхідною передумовою інтеграції країни до світового господарства та забезпечення розвитку її зовнішньоторговельної діяльності є спрощення та послаблення митно-тарифних обмежень.

Неоднозначність ефектів і наслідків тарифної лібералізації зумовлена насамперед подвійною економічною природою тарифів як регулятора відкриття ринку, так і класичного зовнішньоторговельного інструменту протекціонізму. Важливо й те, що в процесі митно-тарифної лібералізації спрощуються не лише окремі види діяльності (економіка, зовнішня економіка, зовнішня торгівля), а й процеси їх регулювання. Крім того, наслідки процесів лібералізації на міжнародному та внутрішньому рівнях можуть бути принципово різними. На міжнародному рівні діяльність СОТ включає дотримання принципів найбільшого сприяння на основі принципу порівняння витрат. Реалізація цього принципу для окремої країни визначає її досвід у виробництві товарів з відносно низькою ціною. Це дозволить нам раціонально використовувати світові ресурси, повною мірою використовувати переваги міжнародного поділу праці та збільшувати глобальні продажі. На національному рівні МТР є, по суті, основним інструментом протекціонізму, спрямованим на захист внутрішнього ринку шляхом регулювання умов доступу іноземної продукції. Відкриття

внутрішнього ринку шляхом зниження імпорتنих тарифів (як у випадку лібералізації зовнішньої торгівлі в ширшому розумінні) підвищує ризики для вітчизняних виробників і змушує їх конкурувати з імпортерами своєї продукції. Коли йдеться про ринки країн, що розвиваються, така конкуренція може виявитися нежиттєздатною та призвести до подальшого спаду промисловості через зниження конкурентоспроможності. [56, с. 23].

Аналіз абсолютних показників товарного обороту з ЄС засвідчив їх зростання з 2015 року. Винятком став лише кризовий для світу 2020 рік. Попри це, за останні шість років обсяги експорту збільшилися більш ніж удвічі, імпорту – на 88% (див. рис. 2.7).

Частка країн ЄС в українському експорті за цей час зростає з 34% до майже 40%.

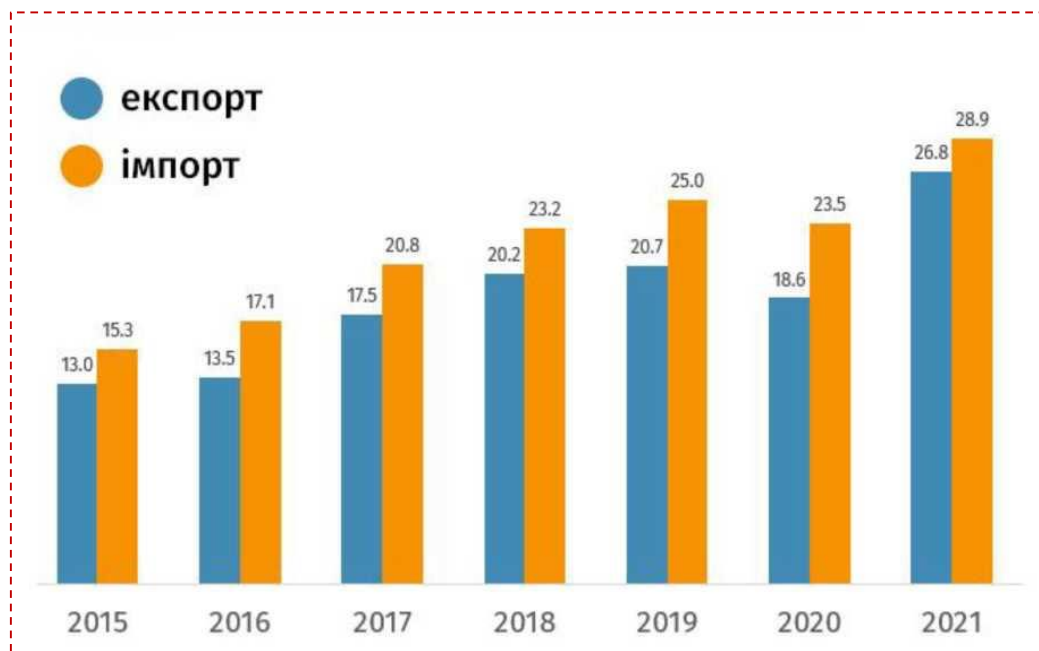

Рис. 2.7. Динаміка показників зовнішньої торгівлі між Україною та Європейським Союзом, млрд. дол. США

Джерело: побудовано на основі [51, 57]

Наразі найбільші статті українського експорту до Євросоюзу – чорні метали, залізні руди, зерно та олія, на які припадає близько половини продажів у цьому напрямку (див. рис. 2.8).

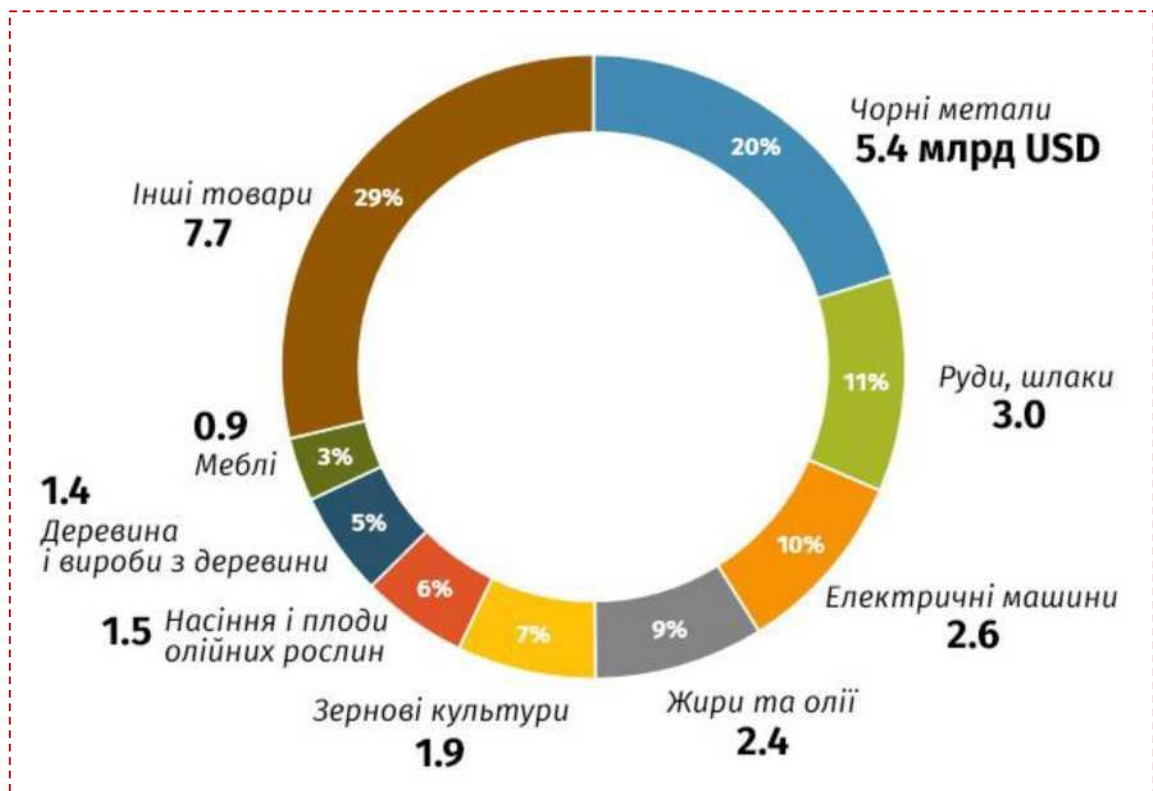

Рис. 2.8. Структура експорту України до ЄС у 2021 році

Джерело: побудовано на основі [51, 57]

Переважна частина українського експорту до ЄС – сировинні товари. Натомість звідти Україна імпортує обладнання, машини та інші товари з високим ступенем обробки.

Зауважте, що цей вид торгових обмежень діє як квота на кількість товарів, які можна імпортувати до ЄС без сплати митних зборів. Все, що перевищує квоту, буде оподатковуватись, що здорожчає такі українські товари.

Квота поширюється на 40 категорій продуктів, таких як мед, томатна паста та курка.

Окрім звичайних торговельних обмежень, ЄС запровадив спеціальні обмеження у вигляді антидемпінгових мит на деякі українські товари. Їх встановили для українських труб (8%) і гарячекатаного прокату (60 євро за тонну). ЄС пропонує скасувати ці обмеження на один рік. У разі ухвалення такого рішення українські виробники продаватимуть свою продукцію нарівні з іншими європейськими виробниками, а Україна стане частиною європейського економічного простору.

Пропозиція ЄС щодо спрощення торгівлі з Україною передбачає скасування всіх торгових обмежень на український експорт, але неторговельні обмеження залишаються.

До української продукції діють вимоги щодо відповідності європейським стандартам якості. Іншими словами, компанії, які раніше не могли експортувати до ЄС, не зможуть цього робити навіть після скасування всіх мит.

Ще однією великою перешкодою є війна та її наслідки. Від бойових дій постраждало багато українських підприємств. Деякі виробничі потужності були знищені, а деякі компанії тимчасово окуповані, не маючи можливості експортувати свої товари до деяких країн, контрольованих українською владою, не кажучи вже про ЄС.

Багато компаній, які вижили, зіткнулися з багатьма іншими проблемами. Війна відрізала Україну від моря, на яке припадає 60% її експорту. Дефіцит палива, черги на кордоні та руйнування розподільчих центрів ускладнили експорт товарів до ЄС. Експортувати мільйони тонн української сільськогосподарської та металургійної продукції залізничним чи автомобільним транспортом практично неможливо, особливо через різну ширину колій між Україною та ЄС.

Як вважає С. Таран: «Ймовірно, проблеми з логістикою залишатимуться навіть після звільнення українського експорту від обмежень при ввезенні до ЄС, тому для багатьох виробників відкриття Євросоюзом свого ринку може пройти непоміченим.

Виграють виробники товарів, які мали невеликі квоти на експорт без сплати мит. Як правило, щороку такі квоти вибиралися в перші ж місяці.

Однак, варто наголосити, що за окремими товарами, навіть за наявності мит, наш експорт іде у великих обсягах і після вичерпання квот. Це мед, оброблені томати, виноградний та яблучний соки, ячмінна крупа та борошно, солод, пшенична клейковина, цукор, крохмаль, овес, м'ясо птиці» [58].

Тимчасове скасування обмежень особливо вигідне для металургів, з продукції яких знімуть антидемпінгові мита. Правда, скористатися перевагами

вільної торгівлі з ЄС вони зможуть хіба що після деблокади морських портів. Завдяки цьому українські товари будуть конкурентоспроможними на ринку ЄС.

По-перше – завдяки нижчій частці витрат на оплату праці в собівартості товарів.

По-друге – завдяки сприятливим податковим правилам, встановленим в Україні на період воєнного стану.

Після початку активних бойових дій і втрати доступу до морських перевезень кордон з ЄС став єдиним вікном для української торгівлі із зовнішнім світом. Ідеться не лише про ЄС. Україна продовжує продавати товари, зокрема аграрні, до країн Африки та Азії транзитом через порти європейських держав.

Насправді країни-члени ЄС зараз застосовують ті самі квоти та тарифи, що й товари, які Україна продає до ЄС. Зараз вони тимчасово скасовані і українські товари надходять до кінцевого пункту призначення за безмитними цінами.

Рішення ЄС відкрити свої ринки значно спростить життя транзитним експортерам, зменшить адміністративні витрати, пов'язані зі сплатою митних зборів, збільшить прибутки експортерів і зробить їхню продукцію більш конкурентоспроможною.

Підкреслимо, що війна в Україні спричинила глобальні перебої в ланцюгах поставок сільськогосподарської та металургійної продукції. В результаті ціни на ці товари різко зросли.

Так, ціни на пшеницю з лютого зросли на 50%. Дорожчають й інші культури, а вони тягнуть вгору ціни на продукти (див. рис. 2.9).

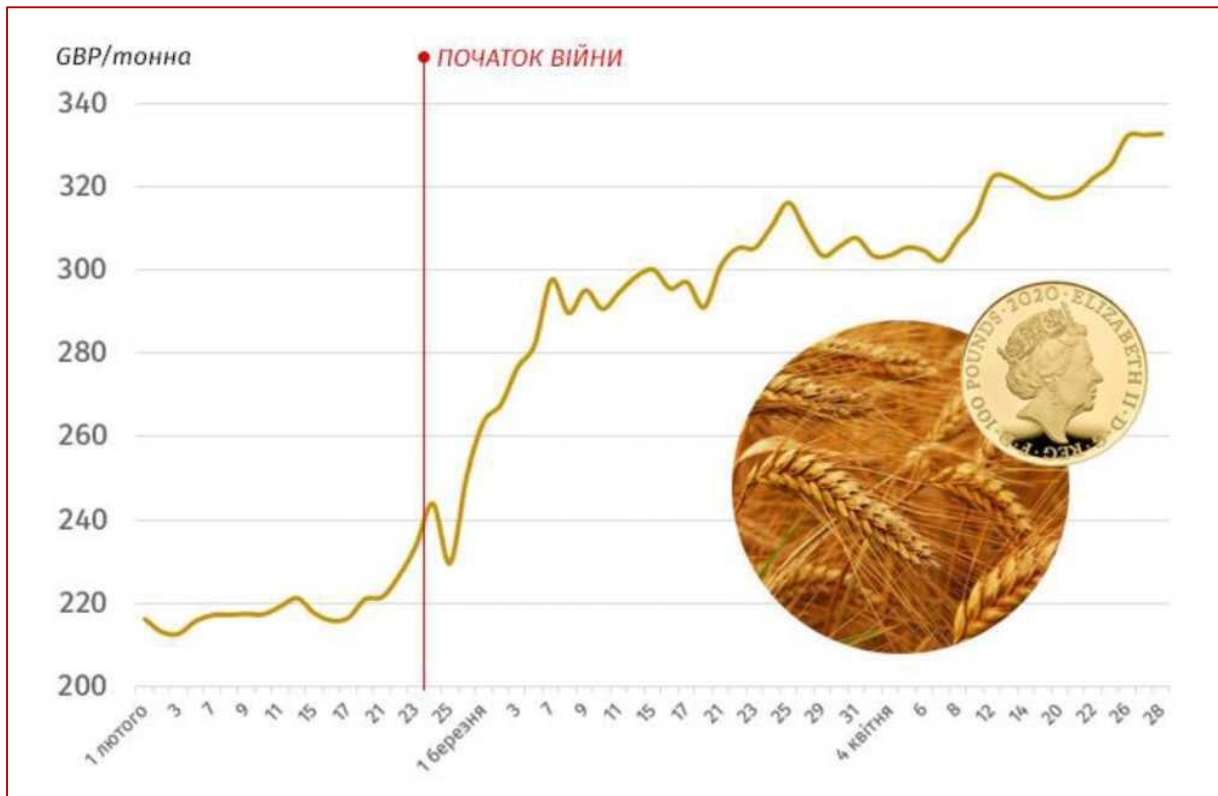

Рис. 2.9. Динаміка зміни ціни на пшеницю в умовах воєнного стану в Україні

Джерело: побудовано на основі [57]

Все це в умовах рекордної інфляції в єврозоні. Ціни в ЄС у березні зросли на 7,5% порівняно з березнем 2021 року. Це найбільший показник за всю історію існування європейської валюти. Для того, щоб стримати інфляцію, особливо товарну, європейцям необхідно збільшити пропозицію сільськогосподарської продукції, і відкриття ринку для України є одним із шляхів вирішення цієї проблеми.

Зазначимо, що збільшення експорту української металургії теж вигідне для ЄС, адже ціни на сталь після вторгнення РФ до України також суттєво зросли (див. рис. 2.10). В умовах дефіциту сталі на світових ринках, який спричинило падіння виробництва в Україні та знищення промислових потужностей у Маріуполі, ЄС обмежив експорт російської продукції. Дефіцит чорних металів гостро відчувають європейські виробники, що загрожує втратою десятків тисяч робочих місць.

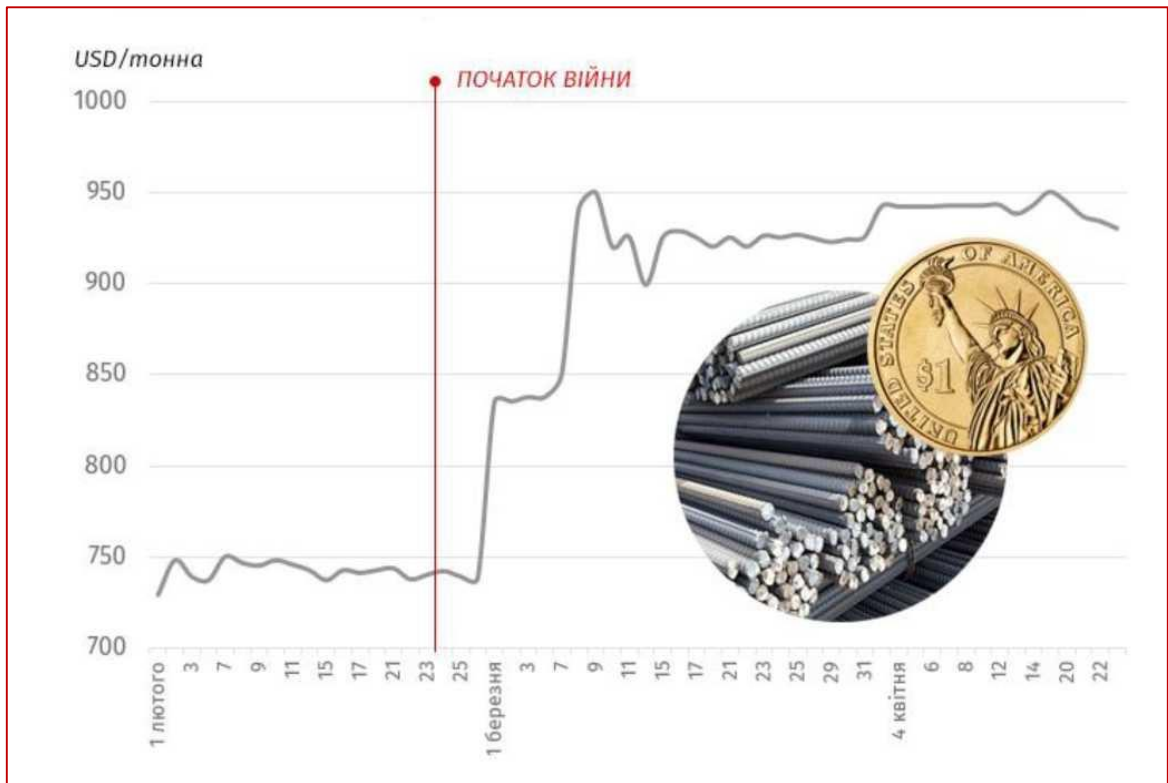

Рис. 2.10. Динаміка зміни ціни на сталь (арматуру) в умовах воєнного стану в Україні

Джерело: побудовано на основі [57]

Індикаторами рівня тарифного захисту національних ринків є: середньоарифметична ставка режиму найбільшого сприяння, що застосовується до країн-членів СОТ; середньозважена ставка мита, яка враховує зміни товарної структури імпорту; зв'язана (гранична) ставка мита та середній тариф за результатами торгівлі. Починаючи з 2005 р., тарифні ставки в Україні зазнали скорочення у зв'язку з підготовкою та набуттям державою членства у СОТ. Зауважимо: «середньоарифметичну ставку РНС за всією номенклатурою знижено до актуального рівня 4.96 %. При визначенні середньоарифметичної ставки не враховувалися обмежувальні заходи (додатковий імпорتنний збір, антидемпінгові та спеціальні мита), які тимчасово вводяться в дію у зв'язку з погіршенням стану платіжного балансу та з метою підвищення рівня захисту національного ринку від імпорту. Стягнення таких мит призводить до суттєвих змін умов зовнішньої торгівлі та відбивається на рівні середньоарифметичної ставки» [59, с. 50]. Загалом динаміка середньоарифметичної ставки українських

тарифів повністю відповідає тенденції до зниження рівня тарифного захисту на внутрішньому ринку. Щодо основних зовнішньоторговельних партнерів середній арифметичний показник України є вищим за розвинені країни (в середньому 3%) і значно нижчим, ніж у країнах, що розвиваються (в середньому 8,44%). Це свідчить про те, що через низький рівень тарифного захисту на внутрішньому ринку для України не є сприятливими умови конкуренції з імпортом з країн подібного рівня економічного розвитку.

Україна порівняно з іншими країнами має значення середньо-зваженого тарифу фактично на рівні розвинених країн, тоді як країни, що розвиваються, переважно застосовують значно вищу ставку середньозваженого тарифу (усереднено 5.7 %) [60, с. 74]. Цей факт також свідчить про надмірну лібералізованість тарифного механізму України, що, з одного боку, відповідає світовій тенденції до лібералізації митно-тарифного регулювання, а з іншого, - знижує рівень тарифного захисту внутрішнього ринку.

Не можна заперечувати можливості уніфікації та стандартизації товарів зовнішньої торгівлі як інструменту лібералізації митно-тарифного регулювання. Застосування державами єдиного міжнародного товарного класифікатора дозволить оптимізувати та впорядкувати зовнішньоторговельну документацію, гармонізувати митні процедури, спростити статистичну обробку та економічний аналіз зовнішньоекономічної інформації. На відміну від неоднозначних наслідків деяких інших тенденцій лібералізації тарифів, використання гармонізованої системи опису та кодування товарів має явно позитивні наслідки для національних економік [61, 62]:

- заходи превентивного захисту внутрішнього ринку, що здійснюються внаслідок блокування транскордонного переміщення товарів сумнівного походження або товарів, що не відповідають ознакам заявлених ознак та класифікації;
- Інструмент національної митної політики для створення об'єктивних ставок усіх податків на зовнішню торгівлю (тарифної ставки, податку на додану вартість та податку на споживання) з впровадженням

митними органами контролю за достовірністю визначення кодів товару.

- Інструмент державної фіскальної політики, що забезпечує тарифні надходження до державного бюджету від контролю за достовірністю класифікації товарів.

Висновки до розділу 2

Отже, реформування митно-тарифної політики дасть змогу забезпечити безпеку національних інтересів у митній сфері та сприятиме процесу євроінтеграції, підвищенню конкурентоспроможності економіки України та її позицій у світовому рейтингу ведення бізнесу завдяки створенню сприятливіших умов для міжнародної торгівлі. У майбутньому практична реалізація вимог ЄС до України та успішне реформування основних напрямів митної політики будуть можливими лише за умови чіткого бачення форм та умов діяльності митних органів та процесу їх реструктуризації. Це дає змогу підвищити рівень системності та скоординованості дій митних органів.

Прозорість митно-тарифного регулювання як засобу обмеження торгівлі дозволяє розглядати їх як ефективні інструменти зовнішньоторговельної політики. Незважаючи на загальну спрямованість на зниження та скасування тарифних ставок, лібералізація тарифів і тарифного регулювання потребує розробки певних поміркованих механізмів їх реалізації. Метою розробки такого механізму є забезпечення виправданого рівня тарифного захисту, що сприяє реалізації національних інтересів, за умови дотримання загальної тенденції до тарифної лібералізації в країні. Практична реалізація супутніх завдань забезпечує вибірковість і поступовість лібералізації супутніх товарів для забезпечення максимальної ефективності тарифів і митного регулювання.

РОЗДІЛ 3. ОРІЄНТИРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

3.1. Світовий досвід митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Митно-тарифне регулювання експортно-імпортних операцій розвинутих країн світу в основному відповідає рекомендаціям міжнародних організацій. У країнах з ринковою економікою з метою стимулювання припливу капіталу до країни митом оподатковується лише імпорт, а експортне мито не застосовується, а у США навіть заборонено законодавчо. Взагалі, більшість високорозвинених країн та країн з перехідною економікою застосовували на різних етапах свого розвитку схожу зовнішньоекономічну політику, що полягала у стимулюванні експорту готової продукції, обмеженні вивозу сировини та заохочення імпорту комплектуючих, матеріалів для розвитку власної промисловості.

Розглянемо системи митного регулювання зовнішньої торгівлі окремих країн світу. В США митно-тарифне регулювання експортно-імпортних операцій є достатньо розвиненим, проте використання його зведене до мінімуму. Так, Імпортні тарифні ставки США зведені до Імпортних тарифних ставок, номенклатура яких представлена вісьмома числами. Цей тариф базується на узгодженій системі опису та кодування товарів і має структуру з двох стовпців. У другій колонці наведено ставки податків, визначені Митним законом 1930 року. Це стосується країн, які ще не прийняли рішення про надання режиму ННС. Перший стовпець ділиться на два підстовпці, у першому стовпці наведено переважаючі тарифні ставки для імпорту з країн, яким надано найбільш преференційний національний режим, а в другому стовпці охоплено приблизно 5000 товарних позицій. Наведені пільгові податкові ставки відповідно до Загальної системи США Покриття преференцій з 2015 р. його імпортували зі 122 країн, у тому числі й з України [52, 65].

Середньозважені та середньоарифметичні ставки ввізного мита в США досить ліберальні й коливаються від 1,1% до 3,5%. Такий низький рівень тарифного захисту в Сполучених Штатах став можливим завдяки розвинутих зовнішньоторговельним відносинам з більшістю країн світу, потужному експортному потенціалу та великій місткості внутрішнього ринку.

Обов'язковою умовою для використання преференцій при ввезенні в США є обов'язкова сертифікація товарів вартістю понад 1500 доларів. Сполучені Штати Америки. Це означає, що під час митного оформлення імпорту таких товарів на територію Сполучених Штатів перед реєстрацією необхідно надати сертифікат походження форми «А»[63].

У країні створена законодавча база, за допомогою якої можна кількісно обмежити або заборонити імпорт продукції, яка може негативно вплинути на економіку та навколишнє середовище. Це включає такі правові норми, як Закон про захист морських ссавців і Закон про захист рибалок.

У Сполучених Штатах експортні податки заборонені законом. Контроль експортного потенціалу здійснюється за комбінованою моделлю з використанням усієї системи засобів митного контролю. При цьому організація експорту є універсальною. Тобто галузева або географічна структура торгівлі не є пріоритетною [66, С. 307].

У березні 2013 року Агентство з охорони навколишнього середовища США вирішило ввести нові правила контролю для 37 токсичних речовин. Виробники таких речовин або ті, хто використовує такі речовини у власному виробництві, зобов'язані повідомити про це органи влади. Останній приймає рішення про дозвіл, заборону чи обмеження такого виробництва. Це означає, що можна контролювати вміст таких речовин у продуктах, особливо експортованих.

Також важливим аспектом митного законодавства США є те, що податкова система не передбачає застосування ПДВ. Це значною мірою впливає на вартість як імпортової, так і експортної продукції, а отже, і на її конкурентоспроможність.

Цікавим є досвід Японії щодо митного регулювання. Захист внутрішнього ринку здійснюється відповідно до закону «Про валютну та зовнішню торгівлю»

і поширюється переважно на стратегічно важливі галузі економіки, особливо аграрний сектор. Японський тарифний план має принцип ескалації тарифів - ставка зростає відповідно до ступеня обробки, і його використання сприяє підтримці вітчизняних виробників кінцевої продукції та імпорту сировини. Власні ресурси країни, пов'язані з географічними особливостями її розташування, дуже обмежені [67, с. 42].

Існує чотири види тарифних ставок: загальна тарифна ставка, тимчасова тарифна ставка, тарифна ставка СОТ і пільгова тарифна ставка. Максимальні ставки типові для звичайних, але вони використовуються рідко. Попередня ставка податку встановлюється на основі Закону про тимчасові митні заходи та, як правило, встановлюється нижче загальної ставки податку. Вони використовуються по відношенню до країн, яким не надано режим найбільшого сприяння. Загальна система преференцій Японії широко розгорнута, охоплюючи 134 країни та 25 регіонів. Водночас імпорт товарів із 41 країни, що розвивається, не тарифікується та не має кількісних обмежень.

Середньозважена тарифна ставка для Японії становить 2%. Водночас існує багато завищених тарифів. Відносно високі тарифні ставки (40-50%) встановлено на імпорт рису – 444%, пшениці – 193%, імпорту молочної, м'ясної та нафтопродуктів. .

Хоча Японія має низький рівень використання антидемпінгових ставок, вона має сувору систему технічного контролю, спрямовану на обмеження імпорту товарів низької якості.

На національному рівні країна регулюється системою фінансової допомоги експорту, на практиці через кредитні та страхові експортні агентства. Нетарифне регулювання досягається шляхом сертифікації продукції, квотування та ліцензування імпортних та експортних операцій.

У рамках тарифної квоти встановлені тарифи на м'ясо яловичини, сири для промислової переробки, патоку для виробництва спирту тощо. Третина сільськогосподарської та більшості промислових товарів, які підпадають під дію Загальної системи преференцій, імпортується за нульовою ставкою мита [68].

Польська митниця підпорядкована Міністерству фінансів і складається з департаментів, митниці та митних відділів. Польські тарифи включають чотири типи тарифів: базові (традиційні), пільгові, автономні та знижені. Дисконтна ставка поширюється на країни, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею. Це країни Центральноєвропейської зони вільної торгівлі, члени Європейської асоціації вільної торгівлі та країни Балтії. Такі збори в основному застосовуються під час митного оформлення, оскільки 80% товаропотоку надходить із зазначених вище країн [69, с.135].

Оскільки Польща приєдналася до Європейського Союзу, вона не може самостійно вводити тарифи. Крім того, значна частина зібраних тарифів буде перерахована до бюджету ЄС. Швидка лібералізація митної політики в країні зменшила фінансову цінність митних зборів і обмежила можливість застосування протекціоністських заходів. Норми польського митного законодавства та процедури використання інструментів митного регулювання. Хоча членство в ЄС вимагало змін, сьогодні країна має вже адаптована до європейських вимог.

В Угорщині, як і в Польщі, митниця та митна політика впроваджуються відповідно до стандартів ЄС, а митне оформлення здійснюється на основі єдиних адміністративних документів, що використовуються в країнах ЄС [68, с.59]. Митна політика Угорщини, як і інших нових членів ЄС (Словенія, Словаччина), які належали до комуністичного табору, перебуває на етапі переходу від політики захисту національної економіки від експансії імпорту до лібералізації торговельної політики. Спроби уникнути тиску СОТ, різкого зниження тарифних ставок, зберегти елементи державної підтримки сільського господарства та інших вразливих галузей економіки.

Зараз у світовій економіці відбувається спрощення торгових процедур і формальностей. Проте, як показує практика, більшість країн у своїй тарифній політиці активно використовують нетарифні методи регулювання: інструменти прихованого протекціонізму. Розглянемо тепер докладніше світову практику використання нетарифних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі.

Єгипетська тарифна ставка передбачає 11 ставок ввізного мита в діапазоні від 2 до 3000% і охоплює 5683 товарні позиції на рівнях 6 і 8 цифр. Уряд Єгипту вважає використання тарифних ставок одним із найефективніших фінансових інструментів митного регулювання. 10% мита на 90% імпортованих товарів і 8,5% загального обсягу імпортованих товарів не сплачуються митом. Середньозважена тарифна ставка становить 6,9% [63].

Система митно-тарифного регулювання Єгипту не передбачає використання складних, змішаних або сезонних тарифів у рамках режиму найбільшого сприяння.

Пільгові тарифи надаються у зв'язку з двосторонніми торговими угодами. Імпорт, призначений для вільних економічних зон і державних потреб, звільняється від мита. Крім того, під час імпорту стягується податок на споживання від 5% до 25%.

Усі імпортовані товари підлягають державному контролю якості, контроль за дотриманням якого покладено на Головне управління імпорту та експорту Єгипту. Встановлено бізнес-систему вільного імпорту для товарів, імпорт яких не заборонений або не обкладається високими тарифами. Для імпорту зазначеного вище списку необхідно отримати ліцензію від Міністерства торгівлі та промисловості Єгипту.

Крім того, Центральний банк Єгипту вимагає 100% покриття суми акредитива для імпортованих платежів.

Експорт Єгипту, за винятком шкіри, металобрухту та антикваріату, працює в режимі вільного експорту [71]. Окремі експортні товари (сировина для виробництва вовни, відходи шкіри, відходи газетного паперу тощо) підпадають під державне квотування. Обов'язковому експортному контролю підлягає 50 експортних товарів. З 2008 року в Єгипті діє заборона на експорт рису та цементу.

Експортних субсидій для виробників немає. Стимулювання експорту здійснюється шляхом застосування маркетингу, надання державної фінансової підтримки виробникам та розвинутої системи державних гарантій. Крім того,

експортер повинен мати торговий сертифікат, виданий Єгипетським торговим навчальним центром, і необхідну суму капіталу [63].

Митний тариф Швейцарії побудований на використанні лише специфічних ставок мита [72, с. 27]. Варіація ставок здійснюється за принципом тарифної ескалації. При цьому високі ставки встановлюються на такі товарні позиції, по яких в Швейцарії не має міцних позицій на світовому ринку. Найбільший тарифний захист аграрного сектору – середньозважена ставка мита становить 34,3 % (в перерахунку на адвалерні ставки), при чому на іншу продукцію середньозважена ставка мита становить 2,3 %. Система митного регулювання Швейцарії носить протекціоністський характер [107].

Тарифне квотування імпорту застосовується стосовно 283 товарних позицій. При цьому ввезення цих товарів понад квоту тягне за собою застосування високих ставок мита, які в рази переважають встановлені у митному тарифі.

Активно застосовується контингентування імпорту пшениці, інших злакових культур та цукру, що передбачає ввезення продукції в рамках пільгового контингенту за зниженим митом.

Також ставки імпорту свіжих овочів і фруктів змінюються за системою «трьох фаз» [107], тобто варіація проводиться на основі сезонної пропозиції вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку.

Окремі ставки експортного мита Швейцарії мають цільове призначення. Сума сплаченого мита на паливо спрямовується на будівництво швидкісних автомагістралей [73].

Міністерство торгівлі Китаю та Головне митне управління відповідають за визначення продуктів, включених до Переліку товарів, дозволених до ввезення. Китай має широкі тарифні квоти на основі дворівневої тарифної системи. Тарифні квоти Китаю на деякі ключові сільськогосподарські продукти створюють нетарифні бар'єри для торгівлі для багатьох експортерів сільськогосподарської продукції. На тарифні квоти поширюється вовняна сировина, цукор, пшениця, бавовна, рис тощо.

Контроль і сертифікація продукції здійснюється Головним управлінням контролю якості, інспекції та карантину Китаю (AQSIQ). Для ввезення більшості електронних пристроїв і автомобілів потрібні сертифікати. Для експорту косметики в Китай потрібен гігієнічний сертифікат, виданий Міністерством охорони здоров'я Китаю. Для більшості рослин і рослинних продуктів, імпортованих до Китаю, потрібен фітосанітарний сертифікат.

Управління карантину при в'їзді та виїзді Китаю (CIQ) вимагає спеціального китайського маркування для певних імпортованих товарів, найчастіше споживчих. Вимоги Китаю до маркування відрізняються залежно від типу імпортованого продукту.

Усі товари мають відображатися китайською (спрощеною китайською), а деякі продукти мають відображатися китайською та англійською мовами. Це обов'язково для китайських етикеток, які друкуються або прикріплюються на упаковках до початку відправлення товарів, що прибувають у китайські порти [69, С. 138].

Незважаючи на те, що система митного регулювання Китаю включає автоматичне ліцензування імпорту, уряд щорічно перевіряє товари, що підлягають автоматичному ліцензуванню, і збирає їх у щорічний каталог товарів, що підлягають автоматичному ліцензуванню.

Неавтоматичне ліцензування стосується товарів, імпорт яких підпадає під певні обмеження кількості. До них входять 86 ліній продуктів і дві категорії продуктів, які руйнують озоновий шар [74].

Митні правила експорту в Китай досить ліберальні. Експортний потенціал стимулюється через державне експортне фінансування галузей з високою доданою вартістю.

Отже, враховуючи зарубіжний досвід країн світу в контексті розвитку митно-тарифних систем та нетарифного регулювання, першочерговим завданням для нашої держави є спрощення митних правил та гармонізація вітчизняного митного законодавства з міжнародними нормами.

3.2. Напрямки вдосконалення митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні

Для інтеграції України до Європейського Союзу і посилення співпраці із провідними світовими економічними організаціями, слід аналогічно до країн Центральної Європи, що вже пройшли цей шлях, вносити зміни в національне законодавство і використовувати лише ті інструменти митного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ і ЄС, але й здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти до уваги досвід саме країн центральної і східної Європи, які нещодавно приєдналися до Європейського Союзу. Він базується на дотриманні низьких ставок мита щодо переважної більшості товарів, особливо із низьким ступенем обробки, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість), а також продовження подальшого впровадження системи аналізу ризиків для запобігання правопорушенням митного законодавства. Щодо останнього, то тут корисним є використання досвіду Японії та скорочення товарної номенклатури, що зменшить зловживання при визначенні коду товару [75].

Сукупність усіх митних інструментів дає змогу здійснювати досить гнучке, оперативне та цілеспрямоване регулювання імпорту у широкому діапазоні. Вони служать ефективним засобом торгівельної дипломатії і дозволяють отримувати поступки щодо торгівельних обмежень на умовах взаємності чи відміни дискримінаційних заходів у країнах – торгівельних партнерах.

З організаційної точки зору та нормативного регулювання найсерйознішими внутрішніми бар'єрами для міжнародної торгівлі на сучасному етапі є наступні:

- «загальна ускладненість регулювання (зокрема, численні дозволи, реєстрації, ліцензії, технічні регулювання) і поганий контроль за його впровадженням, а також пов'язана із ними корупція;
- зволікання та висока вартість виконання всіх нормативних вимог;
- процес повернення ПДВ експортерам, який потребує багато часу та коштів;
- непередбачуваність і корупція на митниці» [76, с. 39].

З цієї причини необхідно більш детально вивчити теоретичні та практичні аспекти використання засобів митного контролю у зовнішньоекономічній політиці країни для визначення їх доцільності та корисності для економіки та захисту України. Розвиток тіньових економічних відносин між вітчизняними товаровиробниками на внутрішньому та зовнішньому ринках використання інструментів нетарифного регулювання у зовнішньоекономічній політиці, встановлення охоплення нетарифними бар'єрами у зовнішній торгівлі, а також у зовнішній торгівлі Розробити пропозиції щодо боротьби з тіннізацією у сфері нетарифних інструментів.

Ця тема набуває особливого значення в процесі поглиблення інтеграції України у світову економіку. Тіньова економіка у сфері нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі призвела до виникнення багатьох інших комплексних проблем, таких як перекося і викривлення показників міжнародної торгівлі, що негативно впливає на розвиток конкуренції серед вітчизняних виробників та скорочення імпорту. нелегальні потоки Зазвичай в Україну потрапляє неякісна продукція, що спричиняє міждержавні торгові та політичні суперечки тощо.

Нетарифні інструменти регулювання зовнішньої торгівлі України використовуються недостатньо. Таким чином, імпортна політика повинна поступово зміщувати свою увагу з митно-тарифних механізмів захисту на застосування технічних інструментів регулювання (стандартів, санітарних, технічних, економічних, ветеринарних і фітосанітарних вимог) і процедур захисту прав споживачів. Важливо застосовувати антидемпінгові процедури та

процедури взаємозаліку, передбачені національним законодавством і узгоджені з нормами ГАТТ/СОТ.

Основним напрямком державної політики у сфері валютного нетарифного регулювання має стати гармонізація нормативно-правової бази законодавства України з міжнародними стандартами. Держави також повинні прагнути зменшити кількість нетарифних обмежень, що застосовуються до їхніх економік, щоб забезпечити принцип вільної торгівлі на своїх територіях.

Законодавча база, що визначає використання інструментів нетарифного регулювання у зовнішньоторговельній політиці України, також потребує подальшого вдосконалення та повинна застосовуватись відповідно до принципів прозорості, недискримінації та рівного доступу. Подібно до використання інструментів нетарифного регулювання, вони повинні в першу чергу застосовуватися до зовнішньоторговельної політики України з метою захисту вітчизняних виробників і внутрішніх споживачів.

Напрямами подальшого вдосконалення господарського законодавства щодо методів нетарифного регулюванні ЗЕД ми пропонуємо визначити:

- 1) «національний протекціонізм в межах, які не суперечать нормам міжнародного економічного права, у тому числі з використанням позитивного досвіду інших країн-членів СОТ щодо використання «прихованих» методів захисту національних товаровиробників;
- 2) надання підтримки національним товаровиробникам на зовнішньому ринку шляхом вдосконалення роботи і врегулювання обов'язків представницьких органів України за кордоном;
- 3) застосування зовнішньоекономічної політики «відкритого регіоналізму» із метою досягнення найбільш повної реалізації інтересів національних товаровиробників в сусідніх країнах;
- 4) використання підвищених екологічних стандартів і технічних норм як засобу підтримки місцевих технологій та методів і процесів виробництва, які відповідають потребам розвитку України ;

- 5) вирішення питань гармонізації зовнішньоекономічного і іншого господарського законодавства України, у тому числі подальшою кодифікацією;
- б) вдосконалення законодавства, пов'язаного з правилами СОТ, задля того, щоб, з одного боку, відповідати її вимогам, а з іншого – виключити випереджувальну лібералізацію, яка погіршує стан вітчизняної економіки тощо» [77, с. 276].

Для України є вкрай важливим – як один з кроків на шляху приєднання до системи ГАТТ/СОТ та набуття дійсно рівноправного статусу в міжнародному економічному співтоваристві – здійснити заходи трансформації економічного законодавства відповідно до принципів ГАТТ/СОТ. Таким кроком стало прийняття Закону України «Про митну справу» – положення, заснованого на положеннях антидемпінгових регламентів СОТ, які передбачають відповідність ідеології, концепціям та принципам системи ГАТТ/СОТ. Його мета – захистити вітчизняних виробників від демпінгу, субсидій чи масового імпорту з інших країн, митних союзів чи суб'єктів господарювання. Цим прийняттям Україна зробила важливий крок у захисті законних інтересів вітчизняних виробників, які потерпають від недобросовісної торговельної практики іноземних компаній.

На даний час необхідно вдосконалити організаційну структуру митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що має підвищити ефективність роботи. Численні рішення, прийняті щодо зміни рівня імпорتنих тарифів, відсутність матеріально-вартісного балансу між виробництвом і споживанням, відсутність статистичних даних і необхідних розрахунків, які повинні бути основою для регулювання оптимального рівня імпорту, призводять до того, що прийняті рішення з метою захисту виробників країни іноді призводять до збитків.

Україна поступово почала використовувати той інструментарій регулювання митної системи, який використовується багатьма іноземними державами. Проте система контролю за зовнішньою торгівлею країни залишається фрагментарною та неповною. Режим регулювання неодноразово

змінювався, іноді в протилежному напрямку, створюючи несприятливі умови для стабільного розвитку зовнішньоторговельних зв'язків і використання переваг міжнародного поділу праці. З іншого боку, під час формування системи регулювання зовнішньої торгівлі країни необхідно враховувати реалії економіки країни, структурні зміни та зміни конкурентоспроможності української продукції, які призводять до не завжди співпадаючих внутрішніх і міжнародних прибутку [78, с. 44].

Українські експерти приділяли цьому питанню мало уваги, переважно розглядаючи тарифну політику інших країн через призму інтеграції України у світове економічне середовище та наслідки цього процесу для окремих галузей вітчизняної економіки.

Огляд характеристик тарифної політики кожної країни показує, що помірна протекціоністська політика, яка вимагає поступового зниження тарифів, ефективна в періоди швидкого економічного зростання, оскільки споживчий попит і виробничий попит на імпортні товари зростають. При цьому високі мита повинні поширюватися лише на дорогі товари, і найбільше з ринковою економікою, оскільки високі мита на товари масового ринку, аналогів яким в Україні немає, в кінцевому підсумку перекладаються на споживачів країни не пригнічують. Але будь ласка, заохочуйте цей тип імпорту. Паралельно з цим також має бути запроваджена ефективна система аналізу ризиків і товари не повинні декларуватися з неправильними кодами [79, с.43-44].

Зарубіжний досвід митного регулювання імпортно-експортних операцій передбачає використання пільгових тарифних ставок, насамперед для країн-постачальників сировини та товарів з мінімальною технічною обробкою. Водночас тарифна політика має стати інструментом регулювання внутрішніх ринків, а не наповнення національних бюджетів, а служити інтересам національної економіки, а не окремої групи зовнішньоекономічних суб'єктів.

Світова практика вказує на те, що сільське господарство має бути окремим захистом, окрім молодих галузей, критичних для національної безпеки. Наприклад, середня ставка мита на сільськогосподарську продукцію в Японії

становить 7,3%, в Європейському Союзі – 5,9%, а в Китаї – 16,2%, що в принципі вище загальної середньої ставки мита.

Практика країн-членів Європейського Союзу показала, що захист вітчизняного виробника лише за допомогою митно-тарифного регулювання неможливо, а антидемпінгові розслідування, заходи нетарифного контролю та національного товаровиробника є ефективними.

При визначенні основних пріоритетів розвитку національного митного регулювання необхідно враховувати різні сфери економічного розвитку, що в цілому забезпечує ефективне функціонування митної системи. Тому слід виділити такі стратегічні напрямки реформування:

- «вдосконалення українського законодавства в сфері митної справи;
- сприяння міжнародній торгівлі та покращення взаємовідносин з бізнесом;
- забезпечення безпеки міжнародних перевезень на території країни;
- управління ризиками;
- здійснення аудиту та постаудитконтролю;
- налагодження митного співробітництва;
- покращення зв'язків із учасниками зовнішньоекономічних відносин;
- повнота збирання митних платежів та удосконалення механізму реалізації фіскальної складової митних органів;
- забезпечення діяльності щодо запобігання здійснення контрабанди та порушення митних правил;
- створення дієвого механізму управління діяльністю митної служби;
- забезпечення ефективності митного контролю та митного оформлення;
- покращення механізму транзиту та переміщення товарів;
- удосконалення процесу оцінки товарів та визначення митної вартості;
- створення та розвиток вдосконаленої митної інфраструктури;
- покращення інформаційного забезпечення та комунікаційних технологій» [80, с. 54; 81, с. 77].

Зазначені заходи спрямовані на забезпечення умов для стабільного розвитку економіки на основі використання всіх чинників, залучення всіх можливих ресурсів, акумулювання та ефективного використання конкурентних переваг, повинні сприяти виконанню її основної місії. Реальним результатом діяльності держави може стати загальнодержавна програма підвищення конкурентоспроможності української економіки, яка з урахуванням національних інтересів посилить участь України в міжнародній кооперації та спеціалізації, це ви маєте забезпечити.

Висновки до розділу 3

Україна на сучасному етапі розвитку прагне до інтеграції в європейську спільноту, через це необхідно докласти зусиль, щоб виконати вимоги, поставлені до країн-членів ЄС. Митна служба являється одним із основних органів державного регулювання.

Ефективність національного митного регулювання оцінюють експерти СОТ та ЄС. Основними країнами торгівлі є Японія, Китай, Польща та ін. Тому, насамперед, перед ними постає проблема реалізації митного регулювання та тарифної політики зовнішньоекономічної діяльності через регулятивні функції, а не через фінанси.

Для того, щоб Україна вступила до Європейського Союзу та зміцнила співпрацю з великими економічними організаціями, необхідно змінити внутрішнє законодавство, щоб воно не лише відповідало принципам СОТ та ЄС, а й використовувало лише регуляторні інструменти. Економічні інтереси України можна захистити. Для цього необхідно врахувати досвід більшості країн Центральної та Східної Європи, які нещодавно приєдналися до ЄС. Це базується на застосуванні нижчих тарифних ставок практично на всі товари, особливо на товари з меншою обробкою, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих секторів економіки (сільське господарство, машинобудування, харчова

промисловість) і продовжуючи подальше впровадження. Аналіз ризиків для запобігання порушенням митного законодавства. Стосовно останнього, було б корисно скоротити японський досвід і номенклатуру продукції, що призвело б до зменшення зловживань при визначенні кодів продукції.

При формулюванні основних пріоритетів національних митних правил слід враховувати рівень економічного розвитку, що в цілому дозволяє для ефективного функціонування митної системи. Стратегічними напрямками реформи слід визначити удосконалення законодавства України з питань митної справи, покращити управління ризиками, позвирати види митного контролю, а також налагодити міжнародне співробітництво.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що митне регулювання – це сукупність методів митно-тарифного та нетарифного регулювання, яке здійснюється на кількох рівнях з застосуванням різноманітних інструментів, що здійснюються з метою регулювання міжнародних економічних відносин в частині зовнішньої торгівлі.

Митне регулювання є способом здійснення державної митної справи за обраних векторів реалізації митної політики.

У першому розділі роботи система митного регулювання зовнішньої торгівлі України забезпечить необхідну структуру зовнішньоторговельного обороту, належний захист вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку в умовах лібералізації та консолідації торгівлі. призначений для конкурентного середовища.

Наразі український ринок є імпортозалежним, що свідчить про неефективність системи митного регулювання країни та низький потенціал для експорту, більша частина якого обслуговується трьома регіонами. Це свідчить про велику різницю в їхньому розвитку.

Основою тарифного регулювання в Україні є тарифна ставка, яка є систематизованим переліком тарифних ставок за всіма групами товарних позицій.

Українська митниця та митне регулювання здійснюються в рамках регулятивної та охоронної функцій. Про це свідчать дуже низькі рівні імпортних та експортних мит і тарифного навантаження, а також невелика сума мит, що сплачуються на частину доходу. Зведений бюджет України та перевага середньоарифметичної тарифної ставки над середньозваженою.

Нетарифне регулювання в Україні базується на використанні нетарифних інструментів, які можна класифікувати за різними критеріями, найпоширенішими з яких є квоти, ліцензії, податки, збори та нормативи, які мають свої особливості. Вплив на процеси митного регулювання, їх

опосередкування та забезпечення оптимального функціонування ринку в економічних умовах.

Нетарифне регулювання по-різному впливає на зовнішньоторговельний оборот залежно від використовуваного інструменту.

Ліцензії на імпорт та експорт призначені в першу чергу для обмеження імпорту та експорту небезпечних та озоноруйнівних речовин, а також експорту дорогоцінних металів і каміння з України.

В Україні цитування як інструмент нетарифного регулювання є неефективним. Про це свідчить низький відсоток цитованих товарів та низьке їх використання.

Технічні регламенти, зареєстровані та діючі в Україні, на сьогоднішній день є неефективними, оскільки вони не повністю відповідають міжнародним стандартам і значно скорочують український експорт.

Внутрішні українські податки і тарифи опосередковано впливають на структуру зовнішньоторговельного обороту, забезпечуючи конкурентоспроможність вітчизняних товарів на міжнародному ринку в ціновому діапазоні реалізації.

Зовнішня торгівля України перебуває у період кризи, значною мірою зумовленої військово-політичним конфліктом на сході України та анексією Автономної Республіки Крим. Протягом зазначеного періоду спостерігалася дезактивація міжнародних економічних відносин, що свідчить про недовіру до внутрішнього ринку України. Загалом вплив митного регулювання на зовнішню торгівлю України є незначним, про що йдеться у розділі 2 статті.

Таким чином, оцінивши динаміку зовнішньої торгівлі, ми виявили, що масштаби імпорту та експорту зменшилися між 2011 та 2017 роками. Це не пов'язано з нинішньою політичною та економічною кризою в Україні та високим рівнем тіньової економіки. Загалом торговельний баланс був від'ємним до 2014 року, але став позитивним у 2016 році. Це пояснюється, зокрема, скороченням товарообігу з Російською Федерацією, яка до 2013 року фактично була основним торговим партнером Росії. Україна.

Вивчення характеру торгівлі України, ГАТТ/СОТ та стандартів ЄС.

Крім того, у Розділі 2 документа досліджується, що тарифне регулювання впливає на зовнішню торгівлю України лише в періоди процвітання. .

Розділ 3 досліджував універсальність системи митного регулювання в різних країнах світу, яка пов'язана з особливостями торгівлі кожної країни.

Експортний потенціал України шляхом надання експортних кредитів, позик та гарантій шляхом створення експортно-кредитних установ за прикладом Німеччини або участі у вже створених квазінаціональних фінансово-кредитних установах Важливо стимулювати

Вибір векторів розвитку систем тарифного та митного регулювання – створення технічних регламентів за прикладом Європейського Союзу та розвиток дозволеного державного нецільового субсидування експорту.

Отже, в результаті дослідження виявлено позитивні тенденції, обумовлені виконанням Україною зобов'язань, взятих за Угодою про асоціацію України з ЄС, котрі проявляються в поступовій гармонізації вітчизняного законодавства до міжнародних вимог, зниженню рівня бюрократії та корупції, проведенню урядом політики з приводу децентралізації та дерегуляції економіки. За умови дотримання обраного курсу та ефективної та скоординованої роботи уряду, наявні проблеми та виклики часу можна усунути в середньо- та довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шевчук С.В. Державне регулювання як важливий фактор активізації інноваційних процесів в Україні. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 1. С. 632-642.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-17. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Сторожук О.В., Свириденко Г.М. Митно-тарифне регулювання як фактор забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах євроінтеграції. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 94-98.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. №959-ХІІ. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
5. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 № 584-VII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>.
6. Колобердянко І.І. Державне регулювання експортно-імпортних операцій України в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип.4. С. 171-176.
7. Сабадаш В.В., Казбан А.Ю. Орієнтири національної митної політики в умовах торгово-економічної інтеграції. *Механізм регулювання економіки*. 2014. №2. С. 123-133.
8. Дяченко О.В. Особливості митно-тарифного регулювання в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 125 (Частина І). С. 128-137.
9. Плахотна К.Є. Митно-тарифне регулювання в умовах лібералізації торгівлі. *Економічний часопис-XXI*. 2018. №5. С. 44-45.
10. WTO. URL: <https://www.wto.org/>
11. Бондаренко Є.П. Оцінка інструментів митного регулювання та їх вплив на стан лібералізації зовнішньої торгівлі/ *Інноваційна економіка*. 2014. №5. С. 230-235.

12. Приходько В.І. Нетарифні перешкоди у міжнародній економічній інтеграції/ *Економічний аналіз*. 2015. Том 20. С. 170-175.
13. Мельник Т., Пугачевська К. Нетарифне регулювання у країнах ЄС / Т. Мельник, К. Пугачевська // *Вісник КНТЕУ*. – 2014. – №2. – с. 15-27.
14. Шишаев А. И. Международная торговля: монография / А. И. Шишаев. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1998. – 176 с. – Пер. з рос.
15. Задорожний О. Нетарифні заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. Задорожний, А. Ярмач // *Вісник. Право знати все про податки і збори*. – 2015. – №15: Трансферне ціноутворення. – с. 30-31.
16. Луцик А.І., Гуцул І.А. Прагматика використання митного інструментарію регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах участі економіки України в світовому господарстві / А.І. Луцик, І.А. Гуцул // *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. – 2014. – Том 19. – Вип. 2/5. – с. 182-185.
17. Ткачик Ф.П., Гуцул І.А. Митні та податкові регулятори зовнішньоекономічної діяльності / Ф.П. Ткачик, І.А. Гуцул // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. – 2013. – Вип. 24. – с. 132-136.
18. Andriy Krysovatu, Halyna Vasylevska. Современные императивы и приоритеты развития конкурентоспособности налоговой системы Украины // *Finance, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia* nr 5/2016 (83), cz.2. – s. 199-214. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wneiz.pl/>.
19. Войтов С. Г. Структурна детермінація митно-тарифного регулювання / С.Г. Войтов // *Економічний часопис-XXI*. – 2012. – № 9-10. – С. 21-24.
20. Ващенко В. В. Митно-тарифне регулювання в Україні у 1-му півріччі 2000 року / В. В. Ващенко // *Митна справа*. – 2000. – № 4. – С. 7–12.
21. Карамбович І. М. Митна система та її роль в регулюванні зовнішньої торгівлі України : монографія / І. М. Карамбович. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 281 с.
22. Закон України “Про митний тариф України” від 19.09.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>.

23. Дьяченко О. В. Економічна природа митного тарифу та його функції / О. В. Зубко О. В. Дьяченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Вип. 1(1). – С. 177.
24. Митний тариф України від 19.09.2013 зі змінами та доповненнями - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/584%D0%B0-18/page>.
25. Храмов, В. О. Зовнішньоекономічна політика : Навч. посіб. / В.О. Храмов, Ю. А. Бовтрук. - К. : МАУП, 2002. - 264 с.
26. Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» від 22.12.1998 р., № 332-XIV з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/332-14>.
27. Закон України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22.12.1998 № 330-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/330-14>.
28. Катанаха А.М. Проблеми та перспективи зовнішньоторговельної діяльності України в сучасних умовах / А.М. Катанаха, О.А. Фомова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – №5. – С. 156-159.
29. Закон України «Про Єдиний митний тариф» від 22.12.1998 № 334-XIV, який втратив чинність 1.06.2012 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/334-14>.
30. Войтов С. Г. Класифікація товарів як інструмент митно-тарифного регулювання: аспект визначення і контролю // С. Г. Войтов / Актуальні проблеми економіки №9 (147). – 2013. – № 9-10. – С. 42-48.
31. Про приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів: Указ Президента України від 17.05.2002 №466/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2002>.

32. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_079.
33. Флоринський О. Правильна класифікація товару як один з основних інструментів реалізації митно-тарифного регулювання // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – №4. – С. 69—73.
34. Класифікація товарів – інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник / За заг. ред. А.В. Макаренка. – Хмельницький: ІНТРАДА, 2009. – 240 с.
35. Weiler J.H.H. International and Regional Trade Law: The Law of the WTO. Unit III: Rules of Origin / J.H.H. Weiler, S. Cho & I. Leichtner : [Electronic resource], – Mode of access : <http://www.jeanmonnet.org/.../rulesoforigin.pdf>.
36. Сидоренко В. Класифікація заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі // Європейські перспективи. – 2014. – № 3. – С. 93-100.
37. Гніздилов А.М. Нетарифне регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності: методи та інструменти // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. – 2010. – № 1. – С. 35-42.
38. Тюріна Н.М. Карвацка. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2013. – 408 с.
39. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 406 с.
40. Ігонін В.К. Джерела митного права України : монографія / В.К. Ігонін. – О.: Астропринт, 2014. – 172 с.
41. Калініченко А. І. Сучасний стан Митного законодавства України / А.І. Калініченко // Право та інновації. - 2014. - № 4. - С. 187-196.
42. Дутка Г. І. Закон в ієрархічній системі нормативно-правових актів / Г.І. Дутка // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту. – 1999. – Вип. 70: Правознавство. – С. 16-20.

43. Настюк В. Я. Митний закон як основна форма митного законодавства / В.Я. Настюк // Проблеми законності. Вип. 42. – Х. : Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 2000. – С. 131–136.
44. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=11&nreg=2755-17>
45. Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про взаємну допомогу в митних питаннях від 19.05.1995 : Двостороння угода // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 20. – Ст. 1404.
46. Імплементация міжнародних норм до митного законодавства України : дис. канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В. В. Філатов. – Донецьк, 2012. – 198 с.
47. Шульга М.Г. Система джерел митного права України / М.Г. Шульга // Проблеми законності. Вип. 40. – Х. : Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 2003. – С. 118–125.
48. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
49. Березовська О.В. Напрями вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в рамках угоди про вільну торгівлю. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Том 29 (68), № 4. С. 26-30.
50. Левко М. М. Митно-тарифне регулювання в системі фінансової безпеки держави. *Забезпечення стійкості та безпеки фінансової системи України: теорія та практика*: монографія / за ред. Г.Я. Аніловської та І.Б. Висоцької. Львів: Сполом, 2016. 252 с.
51. Зовнішня торгівля України товарами у 2021 році. Експрес випуск. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.pdf>

52. Зовнішня торгівля (аналітика – 2021). Міністерство економіки України.
URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=ce61591c-858a-4e77-885e-edabb095097c&tag=ZovnishniaTorgivlia-analitika->
53. Головнюв С. Сировинна економіка. Що купувала і продавала Україна в 2021 році. Бізнес Цензор. 2022. URL: <https://biz.censor.net/r3310713>
54. Експорт зерна відстає від графіку минулого сезону на 40%. Порти України.
URL: <https://ports.ua/eksport-zerna-vidsta%d1%94-vid-grafiku-minulogo-sezonu-na-40/>
55. Anuario estadístico y geografico de los Estados Unidos Mexicanos 2017. URL: <http://www.beta.inegi.org.mx/app/biblioteca/ficha.html?upc=702825097912>
56. Калюжна Н., Сторожук В. Тарифний захист економіки України. Вісник КНТЕУ. 2017. № 5. С. 20-35.
57. Еконо прав <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>
58. Таран С. Як досягти більшої лібералізації торгівлі з ЄС: стан використання тарифних квот ЄС Україною. Центр аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ при Київській школі економіки. 2021. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/Trade-Tarifni-kvoti-YES-dlya-Ukrayini.pdf>
59. Іванов Є.І. Тарифне регулювання імпорту в системі зовнішньо-торговельної політики України. *Вісн. ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. Вип. 4(46). Т. 21. С. 48-52.
60. Пугачевська К.С. Сучасні тенденції лібералізації зовнішньої торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 70-77.
61. World Development Indicators: Tariff barriers. URL : <http://wdi.worldbank.org>.
62. WTO Statistics Database. URL : <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFView>.
63. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_079
64. Закон України від 16.09.2014 № 1678–VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом,

- Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»: // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.
65. Урумов Т. Поддержка экспорта малого и среднего бизнеса в США и ЕС / Т. Урумов // Мировая экономика и международные отношения. – 2015. – №6. – с. 39-47.
66. Жамкєєва Махаббат. Світовий досвід митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Махаббат Жамкєєва // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №9 (135). – с. 303-310.
67. Назаренко О.А. Порівняльний аналіз методів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України та зарубіжних країн / О.А. Назаренко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. - № 4(69). – с. 39-45.
68. Желєзняк А.М., Черевко В.Д. Трансформаційні процеси зовнішньоекономічної політики України та їх вплив на аграрний сектор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
69. Стеблянко М.Д. Особливості використання методів нетарифного регулювання ЗЕД у зарубіжних країнах / М.Д. Стеблянко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2013. - № 2. - С. 132-139.
70. Бліхар М.М. Реформування митно-тарифної політики України з використанням досвіду країн ЦСЄ в контексті вступу до СОТ // Зовнішня торгівля: Право та економіка. - № 2 (37). – 2008. – С 56 – 60.
71. Дюмулен Й. Внешнеторговый режим ведущих зарубежных стран / Й. Дюмулен, В. Пресняков, В. Соколов // Внешняя торговля. – 1996. – № 4. – С. 47-51.
72. Тарасик Б.К. Проблеми квотування експорту в умовах євроінтеграції / Б.К. Тарасик, І.М. Манаєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – №10. – С. 22-28.
73. Новікова К.І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні / К.І. Новікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm

74. Яценко О.М. Особливості зовнішньоторгівельної політики Китаю в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/>.
75. Перепьолкін С.М. Міжнародні митні організації / С.М. Перепьолкін // Митна справа. – 2012. – №5. – С.27-33.
76. Юхименко В.В. Експортний потенціал України / В.В. Юхименко // Політика і час. – 2013. – №12. – С. 35–41.
77. Федірко М.В. Шляхи вдосконалення митно-тарифного регулювання України та СОТ /М.В. Федірко// Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – №5-2. – С.269-277.
78. Вишинська Т.Л. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Т.Л. Вишинська, О. В. Генералов, І. М. Севрук // ScienceRise. – 2015. – № 3(3). – С. 41-45.
79. Хомутенко В.В. Організаційні моделі митно-податкового адміністрування в зарубіжних країнах / В.В. Хомутенко, О.І. Запорожець// Економіст. – 2012. – №4. – С.42-45.
80. Швиданенко О.А. Основні тенденції трансформації глобальної конкурентоспроможності / О. А. Швиданенко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 46-55.
81. Петруня Ю.Є., Єдинак В.Ю., Бугай Я.В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні за допомогою митного тарифу / Ю.Є. Петруня. В.Ю. Єдинак, Я.В. Бугай // Економіка та держава. – 2015. - №1. – с. 76-78.